

CEESEN-BENDER

Intervencije navišestambenim zgradama u
ranjivim četvrtima s ciljem borbe protiv
energetskog siromaštva

Isporučevina D4.3

Materijali za osposobljavanje o pružanju savjetovanja ranjivim skupinama

Razina diseminacije: Javno

WP4 Izrada i koordinacija alata za podršku i izgradnja
kapaciteta energetskih stručnjaka

2024

Co-funded by
the European Union

CENTRAL & EASTERN EUROPEAN
SUSTAINABLE ENERGY NETWORK
CEESEN-BENDER

Ugovor o dodjeli bespovratnih sredstava br.	LIFE 101120994
Puni naziv projekta	Intervencije na višestambenim zgradama u ranjivim četvrtima s ciljem borbe protiv energetske siromaštva
Broj i naslov isporuke	D4.3. Materijali za osposobljavanje stručnjaka za pružanje savjetovanja ranjivim skupinama
Razina širenja	PUB - Javno
Vrsta isporuke	R – Dokument, izvješće
Broj radnog paketa	WP4
Voditelj radnog paketa	ClimateAlliance
Autori	Eva Suba, Jegiazarjana

Projekt CEESEN-BENDER dobio je sredstva iz Programa Europske unije za okoliš i klimatske aktivnosti (LIFE 2021.-2027.) prema Ugovoru o dodjeli bespovratnih sredstava br. LIFE 101120994. Informacije i stavovi izneseni u ovom materijalu pripadaju autoru(ima) i ne odražavaju nužno službeno mišljenje Europske unije ili CINEA-e. Za njih se ne mogu smatrati odgovornima ni Europska unija ni tijelo koje dodjeljuje potporu.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Ovaj projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Stajališta izražena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost Društva za oblikovanje održivog razvoja i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.

Pozadina projekta CEESEN-BENDER

Glavni cilj projekta "Intervencije izgradnje u ranjivim četvrtima protiv energetske siromaštva" (tj. CEESEN-BENDER), pokrenutog 1. rujna 2023., je osnažiti i podržati ranjive vlasnike stanova i iznajmljivače koji žive u višestambenim zgradama izgrađenim nakon II. Svjetskog rata i prije 1990-ih u zemljama srednje i istočne Europe: Hrvatska, Slovenija, Estonija, Poljska i Rumunjska. Projekt će im pomoći u procesu obnove identificiranjem glavnih prepreka i stvaranjem pouzdanih sustava podrške koje uključuju vlasnike stambenih objekata, njihovih udruga i upravitelje zgrada.

Koordiniran od strane Društva za oblikovanje održivog razvoja (DOOR), projekt CEESEN-BENDER okuplja vodeće europske istraživače i stručnjake na tom području iz šest zemalja: Hrvatske (Društvo za dizajn održivog razvoja / DOOR, Međimurska energetska agencija d.o.o. / MENE, EUROLAND d.o.o. / Euroland, GP STANORAD d.o.o. / GP STANORAD), Estonije (Sveučilište u Tartu / UTARTU, Tartu regionalna energetska agencija / TREA, Estonski savez zadružnih stambenih udruženja / EKYL), Slovenije (Lokalna energetska agencija Spodnje Podravje / LEASP), Rumunjske (Alba lokalna energetska agencija / ALEA, Općina Alba Iulia / ALBA IULIA), Poljske (Mazovijska Energetska agencija / MAE, Stambena zadruga Warszawska Spółdzielnia Mieszkaniowa – Varšavska stambena zadruga / WSM), Njemačke (Klimatski savez) uz Mrežu održive energije srednje i istočne Europe (CEESEN).

Materijali za osposobljavanje o pružanju savjetovanja ranjivim skupinama

povećati kapacitete za pružanje savjetovanja ranjivim skupinama

Glavni cilj treninga je povećati stručno znanje i pružiti smjernice za savjetovanje upravitelja zgrada, udruga vlasnika kuća i stanodavaca te pristupa ranjivim kućanstvima.

Tablica sadržaja

Vodič i materijali za obuku.....	7
Upute za trenera	7
Uvod i probijanje leda	9
Probijanje leda: ABC vježba: 30 minuta	9
Modul 1: Socijalni aspekti energije.....	11
Pokretači energetske siromaštva: vježbanje	11
Dijeljenje i ponovni pregled situacijske igre (pripremna vježba)	12
Socijalni aspekti energije	14
Energetsko ponašanje.....	16
Opcionalno: Prezentacija kuća vs dom	18
Temeljni izazov: Ne vidimo stvari na isti način	19
Dinamika moći: asimetrične informacije - razumijevanje ranjivosti kućanstva u	

procesima obnove.....	19
Razumijevanje perspektive vlasnika kuće	20
Modul 2: Uključivanje dionika.....	23
Mogući okidači za donošenje odluka.....	24
Uključivanje ključnih dionika: metoda zajedničkog stvaranja.....	25
Poticanje sudjelovanja.....	28
Grupna vježba: Utvrđivanje potreba skupina dionika – pomoću "Persone" metoda....	29
Analiza potreba i interesa dionika za angažman	31
Savjeti za komunikaciju s ranjivim kućanstvima	34
Komunikacijske strategije.....	36
Neobavezni slajdovi o dobrim praksama komunikacijske kampanje	37
Modul 3: Prepreke uključivanju dionika	38
Prilagodba ciklusa usvajanja tehnologije odluci o obnovi: pristranosti i psihologija .	39
Grupna vježba: Kako doći do pragmatičara?	40
Asimetrične informacije.....	41
Modul 4: Rad sa stanarima	42
Nenasilna komunikacija.....	42
Rješavanje sukoba i poremećena grupna dinamika.....	45
Stvaranje prilika za uštedu energije i obnovu: praktične meke mjere, Strategije i financiranje obnove	46
Energetska učinkovitost za uštedu energije.....	46
Kombiniranje mekih i tvrdih mjera.....	50
Akcije za lokalne vlasti: Kako to ostvariti?	51
Toolbox: Jedinstvene kontaktne točke (OSS)	53

Financijska potpora za obnovu zgrada: istraživanje mogućnosti	
Izvan nacionalne razine	54
Neka relevantna naglasaka za energetske učinkovitost u zgradama	64
Dobre prakse financijskih instrumenata za energetske siromašna kućanstva	65
Inventar resursa za obuku	66
Prilog 1.: Internetske poveznice na glavni trening	70
Prilog 2.: Upitnik o potrebama za osposobljavanjem	71
Prilog 3.: Pravila osposobljavanja, pismo o odgovornosti i povjerljivosti sudionicima	84
Prilog 4. Priručnik za pripravnike	87

Vodič i materijali za trening

UPUTE ZA TRENERA

Ovo osposobljavanje osmišljeno je kako bi pomoglo sudionicima u uspostavljanju vlastitih strategija za uključivanje vlasnika kućanstava u energetsom siromaštvu ili ranjivim situacijama u mjere obnove uzimajući u obzir ljudske interakcije i potrebne socijalne vještine. Treneri su pozvani da kombiniraju module i sadržaje u skladu s analizom potreba sudionika. U slučaju da se utvrdi potreba za detaljnijim istraživanjem određenih tema, razvijeni su dodatni materijali koji su dostupni za preuzimanje. Izravne poveznice za preuzimanje uvedene su u odgovarajućim odjeljcima. Poveznice na materijale za vježbe koji se mogu uređivati povezani su u donjoj tablici.

Ovom osposobljavanju prethodi:

- [Upitnik za sudionike](#) i analize koju provode treneri kako bi razumjeli pozadinu i postojeći vještine i potrebama od sudionici.
- [E-pošta za uključivanje](#) sa svim potrebnim informacijama sudionicima, uključujući:
 - [Pripremna vježba](#) za sudionike kako bi odražavala njihove ciljeve učenja i "Igra situacija":
 - [Online učenje prije treninga u trajanju od 10 sati](#) za dovršavanje internetskog tečaja EPAH Energy poverty compact.

Izrađeni materijali za trening okosnica su treninga. Ova tablica prikazuje vrstu materijala i lokaciju na internetu. Prikupljeni su i kategorizirani i daljnji dodatni materijali koji se mogu koristiti za proširenje ove edukacije:

Datoteka za preuzimanje	Opis	Vrsta materijala
Trening u PPT-u	Glavni trening s bilješkama govornika	Glavni trening
Radni matijali za sudionike	Radni materijal za polaznike s detaljima, tekstom i grafikom	Brošura
Nenasilna komunikacija u PPT-u	Tema je usmjerena na dodatni materijal za obuku o nenasilnoj komunikaciji	Dodatni materijal
Uključivanje dionika u PPT-u	Tema je usmjerena na dodatni materijal za obuku o procesu zajedničkog stvaranja kako bi se dionici uključili u planove obnove	Dodatni materijal
Kuća protiv kuće u PPT-u	Tema je usmjerena na dodatni materijal za obuku kako bi se razumjela perspektiva vlasnika kuća u slučaju poteškoća	Dodatni materijal
Predrasude i skepticizam u PPT-u	Tema je usmjerena na dodatne materijale za obuku kako bi se razumio nedostatak povjerenja i načini za njegovo prevladavanje	Dodatni materijal
Stvaranje prilika za uštedu energije i obnovu: praktične meke mjere, strategije obnove i financiranje	Tema je usmjerena na mjere energetske učinkovitosti, meke mjere za lokalne vlasti za uštedu energije, mjere potpore za obnove i mogućnosti financiranja	Dodatni materijal
CEESEN-BENDER 10 Koraci za obnovu u letku	Podrška procesu obnove - letak za vlasnike/najmoprimce	Dodatni materijali
Grafika koja se može uređivati	Grafika uključena u materijale za obuku	Dodatni materijali

Uvod i probijanje leda

Slajdovi za obuku dostupni su [ovdje za preuzimanje](#).
Priručnik za obuku dostupan je [ovdje za preuzimanje](#)

Probijanje leda: ABC vježba: 30 minuta

Počinjemo s međusobnim upoznavanjem i igranjem igre.

Razbijanje leda...

Odaberi slovo iz abecede! Ne brini ako netko drugi odabere isto slovo.

Uzmi list papira, napiši svoje ime i opiši se koristeći riječi koje započinju s odabranim slovom. Koristi što je više riječi moguće.

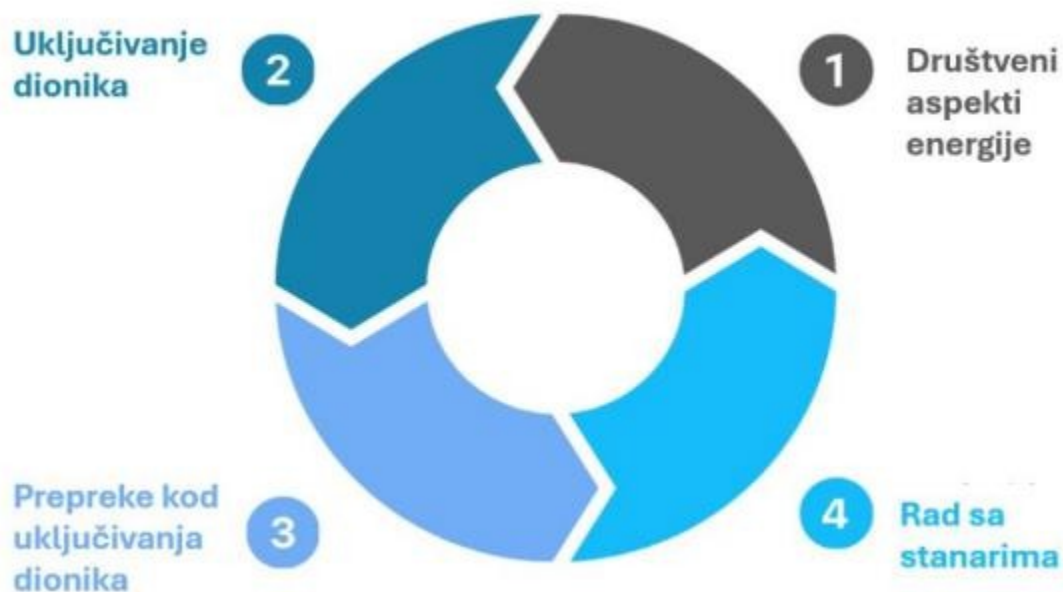
Imaš dvije minute da se predstaviš.

1. daberite pismo iz ABC-edu! Ne brinite ako drugi koriste isto slovo. O
2. zmite list papira, na njega napišite svoje ime i opišite se riječima koje počinju odabranim slovom. Koristite što više riječi. U
3. mate 2 minute da se predstavite. I
4. Papiri se zaglave na Flipchartu i ostaju tamo do kraja treninga.

Postavite ton treninga: Dobrodošli na trening. Tijekom 8 sati istražiti ćemo kako možete pomoći svojim kolegama i drugim stručnjacima da podrže vlasnike stanova u ranjivim situacijama da krenu na nesigurno putovanje energetske učinkovite obnove. Pokušat ćemo vas podržati u rješavanju konkretnih izazova u vlastitim situacijama jer je rješavanje problema često povezano s promjenom ponašanja. Vlasnici stanova u stambenoj zgradi imaju različite stavove i ponašanja koja često otežavaju donošenje zajedničkih informiranih odluka, posebno ako je posljedica velika ulaganja kako u pogledu financijskih sredstava, tako i emocionalnih resursa. Vjerojatno će se morati snalaziti u šumi emocija tijekom tog procesa, a potencijalno će moći postaviti i temelje za dugoročnu promjenu ponašanja. Kroz ovaj put mogu rasti: kako kao stručnjaci, tako i kao pojedinci te postati važniji dio zajednice

Zatim se prikazuje dnevni red i objašnjava se da je svaki odjeljak odgovara odjeljcima u Materijalu za sudionike u kojima su uključene dodatne i detaljnije informacije. PPT je izravno povezan sa svakim odjeljkom digitalnog materijala, što olakšava prebacivanje naprijed-natrag između datoteka. Spomenite da su odjeljci Materijala označeni s 1 -2 -3 -4 Naslov namijenjen podršci.

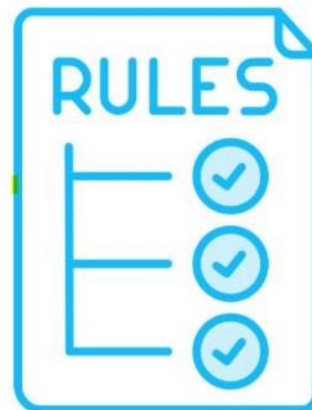

Slika Ovaj znak označava 4 odjeljka. Svaki dio je označen odgovarajućim znakom u Materijalu i u prezentaciji kako bi se omogućilo jednostavno snalaženje među materijalima.

Pravila treninga: Rekapitulacija

1. **Budite točni i pripremljeni:** Dolazite na vrijeme za sve sesije.
2. **Poštujte trenera i ostale sudionike:** Pokažite poštovanje prema treneru, gostujućim govornicima i drugim sudionicima pažljivim slušanjem, suzdržavanjem od ometajućeg ponašanja i održavanjem pozitivnog stava tijekom obuke ili radionice.
3. **Poštujte raznolikost:** Treirajte sve sudionike s poštovanjem i uvažavanjem, bez obzira na njihovo porijeklo, iskustvo ili perspektive.
4. **Slažite se da se ne slažete:** prihvatite povratne informacije od vršnjaka na vaše mišljenje i poštujte raznolikost sudionika.
5. **Slijedite upute i smjernice:** Slušajte upute koje daje trener i slijedite sve smjernice ili pravila uspostavljena za obuku ili radionicu. Ovo je potrebno kako bi radionica tekla glatko.
6. **Koristite materijale i opremu dostupnu za obuku s pažnjom i marljivošću.**
7. **Suđržite se od snimanja video i/ili audio zapisa te fotografiranja na mjestu održavanja obuke bez pristanka.**
8. **Tražite pojašnjenja kada je potrebno:** Ako imate pitanja ili trebate pojašnjenje o bilo kojoj temi obrađenoj tijekom obuke, ne oklijevajte pitati.
9. **Ostanite angažirani** tijekom cijele obuke.
10. **Ponesite sa sobom znanje i vještine.**

Slika 2 Prije nego što počnete, prikazuju se pravila treninga koja ističu pravilo poštovanja različitosti mišljenja. Cilj im je poduprijeti naš zajednički rad. Postavite pitanja ili izrazite želju razgovarati o bilo čemu od navedenog. Pravila obuke, odgovornost

1

**Društveni
aspekti
energije**

Modul 1: Socijalni aspekti energije

Pokretači energetske siromaštva: vježbanje

Vježba: Uzroci energetske siromaštva

Formirajte parove. Svaki par dobiva 8 kartica s 8 riječi:

- Zdravlje
- Obrazovanje
- Invaliditet
- Spol
- Društveni odnosi
- Povjerenje
- Bili član migrantske ili etničke manjine
- Status stanovanja (stanari ili vlasnici)

Imate 5 minuta. Odaberite jednu karticu za koju smatrate da NIJE čimbenik koji doprinosi energetske siromaštva.

Nakon odabira, objasnite drugim parovima zašto ste odabrali tu karticu.

Društveni aspekti energije

5 min. Formiranje grupa od 2-3 osobe

Od sudionika se traži da odaberu karticu za koju smatraju da nije uzrok energetske siromaštva i ranjivosti. Nakon što je kartica odabrana, trebali bi objasniti jedni drugima zašto su odabrali tu kartu.

U ovom dijelu stječe se razumijevanje temeljnih uzroka i čimbenika koji određuju energetske siromaštvo. Sudionici se dijele u parove i svaka grupa dobiva kartice na kojima su navedeni čimbenici energetske siromaštva. Od sudionika se traži da razgovaraju i odaberu karticu koja nije čimbenik koji doprinosi ranjivosti na energetske siromaštvo, te da daju svoja objašnjenja.

Na kraju se otkriva da ne postoji takva kartica – svi navedeni čimbenici prema istraživanjima jesu uzroci energetske siromaštva. Voditelj naglašava zaključak da kućanstva mogu patiti od nekoliko čimbenika istovremeno ili njihove kombinacije, što ih identificira kao energetske siromašnima. Sudionici se također potiču da podijele svoja iskustva s uzrocima energetske siromaštva i ranjivosti te ih povežu sa situacijom koju su opisali u početnoj fazi obuke kroz „Igru situacija

Dijeljenje i ponovni pregled Igre situacija (pripremna vježba)

1
Društveni aspekti energije

Vježba: Uzroci energetske siromašnosti, 2. dio

- Podijelite svoje iskustvo o uzrocima energetske siromašnosti i ranjivosti.
- Prisjetite se situacije koju ste opisali u igri situacija.

Sadržajnik za praktični rad: pripremi kutančinski Priručnik s nazivom "Dobro jutro, 10 koraka do života u malim domovima (dohod)".

Parovi se raspuštaju i od sudionika se traži da se predstave u jednoj rečenici i podijele svoje iskustvo s uzrocima energetskog siromaštva i ranjivosti. Trebaju se prisjetiti „Igre situacija“ i sažeti svoj slučaj u minuti. Pozvani su da se povežu sa situacijom i pokušaju prepoznati uzroke energetskog siromaštva i ranjivosti u toj situaciji.

Nakon sesije dijeljenja iskustva, od sudionika se traži da ponovno pregledaju svoju odabranu karticu. Budući da su sve kartice čimbenici energetske siromaštva, otkriva se da oabirom kartice sudionici možda nisu svjesni zašto je taj čimbenik uzrok energetske siromaštva. Odabrane kartice zalijepe se na flipchart, a treneri objašnjavaju da se mišljenja mogu promijeniti tijekom treninga, a grupa će ponovno pregledati flipchart na kraju treninga kako bi vidjeli jesu li se mišljenja promijenila.

Preporuka za trenere: Formirajte 2 grupe - podijelite krug na 2 – 10 min. "Sudionici pišu bilješke na papir i lijepe ih na flipchart. U zadacima prije obuke od vas se tražilo da razmotrite 1 konkretnu situaciju u kojoj se želite savjetovati s energetski siromašnim kućanstvima i ranjivim skupinama za proces obnove. Elaborirali ste:

na koje načine i u kojem trenutku

U ovoj situaciji mislite da su vam potrebne konkretne informacije ili podrška kako biste se mogli na najbolji mogući način savjetovati s kućanstvima kako bi im bio ugodan proces obnove. Podijelite u svojoj grupi sva iskustva koja imate sa sličnim situacijama i jeste li pronašli načine za rješavanje ranjivosti kućanstva. Integrirajte njihovu vježbu prije treninga - pozovite one koji su opisali nešto određeno."

Preuzmite kartice za vježbu: [OVDJE](#)

Health

Education

Disability

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes to vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes to vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes to vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Gender

Social relations

Trust

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes to vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes to vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes to vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Housing tenure

Choose the one card that you think is NOT a factor that contributes to vulnerability to energy poverty

Explain to your pair why you chose this card

Timeframe: each of you have 5 minutes

Socijalni aspekti energije

Kako se energija može povezati s društvom?

U ovom djelu sudionici uče o međusobnim vezama između energetske i društvenih pitanja, vezama između kulturnih i društvenih aspekata te energetske ponašanja. Odjeljak počinje gledanjem [videa](#) koji objašnjava te međusobne veze. Nakon videozapisa od sudionika se traži da kažu koji su se karakteristike i aspekti opisani u videu istaknuli njima, te što bi

željeli zabilježiti. Nakon rasprave o videozapisu, od sudionika se traži da podijele primjere iz svog radnog iskustva u kojima su trebali socijalnu ekspertizu kako bi angažirali dionike u svom projektu.

Napomene o preporukama za trenere: "Korištenje energije ima društvenu prirodu. Pruža korisne usluge koje omogućuju funkcioniranje uobičajenih društvenih aktivnosti

Zašto trebamo stručnjake u području društvenih znanosti?

- Povjerenje je jedna od ključnih prepreka
- Način pristupanja problemu podjele poticaja
- Ublažiti asimetrične informacije
- **Bolje razumjeti emocije i osjećaje**
- Poboljšati komunikaciju s uključenim dionicima
- Politike za rješavanje visokih energetske troškova često ne dopiru do zajednica s najnižim prihodima

- Društvene strukture, vrijednosti i dinamika oblikuju i jesu oblikovani dizajnom i radom energetske sustava
- Energetski sustavi i potrošnja uključuju rad, ponašanje i izbore ljudi
- Izbori vezani uz energiju nisu savršeno racionalni
- Pristup energiji je nejednak
- Pravda je energetska tranzicija
- Energetsko ponašanje utjelovljeno je u društvenim ulogama ljudi

„Elektrificiranje doma jednako se odnosilo na uloge žena kao domaćica i šire rodne dinamike u korištenju kućanske tehnologije, koliko i na nove uređaje i infrastrukturu.“

Nakon uvodnog videozapisa, ovaj slajd navodi razloge potrebe za socijalnom ekspertizom, naglašavajući važnost boljeg razumijevanja emocija.

Preporuka za trenere: Povežite se sa sljedećim slajdom: ali kako je živjeti u energetskom siromaštvu? Vrlo je teško povezati se s tim ako to niste sami iskusili. Čak i ako tehnički ima smisla, još uvijek postoji mnogo važnih aspekata o osjećajima i emocijama. Pratite video iz

općine Brest koja je organizirala kampanju u kojima su razgovarali s osobama u ranjivim situacijama i pokušali bolje razumjeti što osjećaju. Video prikazuje osjećaj zajednice i uranja u njega. Ako, na primjer, ljudi nisu svjesni da je toplina povezana sa zdravljem, i odluče uštedu novca ostvarenu energetsom obnovom iskoristiti za nešto drugo, a ne za dodatnu toplinu, možda neće doći do povišenja unutarnje temperature niti do poboljšanja stanja vezanog uz zdravstvene probleme povezane s hladnoćom u kućanstvu. ([Kako funkcioniraju intervencije za energetska siromaštva i zdravlje? - ScienceDirect](#))

Primjer: kada se netko boji zadužiti, izgubiti kontrolu nad grijanjem i potencijalno povećati troškove kao rezultat intervencije, intervencija će se morati prilagoditi kako bi se riješili ti problemi ako ih želimo uvjeriti da se uključe.

Razumijevanje emocija i osjećaja: Općina Brest - Maison de Sens

Kao praktičan primjer komunikacije za provedbu mjera potpore energetsom siromaštvu prikazuje se videozapis Općine Brest. Video pokazuje iskustvo energetske siromaštva. Video: Maison de Sens predstavlja primjer kako cijela zajednica može razumjeti borbe energetske siromaštva.

Od sudionika videozapisa traži se da podijele svoje dojmove.

Dakle, u ovom videu čuli ste razne ljude koji objašnjavaju kako žive i kako se osjećaju u ranjivoj situaciji kao energetska siromašna kućanstva. Ono što ste također vidjeli bile su slike i snimke izgradnje i vođenja demonstracijskog mjesta u Brestu u trgovačkom centru. Ovo demonstracijsko mjesto simuliralo je kućanstvo koje živi u energetsom siromaštvu, smanjujući njihovu potrošnju energije kako bi uštedjeli novac. Rezultat su bile plijesan, hladne i vlažne prostorije, zbog toga što stan nema izolaciju prozora i zidova. Posjetitelji koji su prolazili sobama imali su slušalice na ušima, a ono što su čuli tijekom svoje izložbe bile su iste priče i glasovi koje ste upravo čuli i još nešto više. Na taj način sugrađani su uronjeni u emocije i utjecaj energetske siromaštva na osobnoj razini. Zašto je, dakle, općina to učinila? Razlog je taj što je Brest prije mnogo godina priznao problem energetske siromaštva. Umjesto da ga pokušaju riješiti socijalnim naknadama ili prebacivanjem odgovornosti na građane, prihvatili su izazov i sustavno razvijali mjere za borbu protiv energetske siromaštva, uključujući programe podrške i uključivanje građana koji nisu energetska siromašna. Ovaj pristup priznaje financijske i ljudske resurse potrebne za potvrđivanje takvih programa, budući da je novac koji se

koristi javni novac - dakle dolazi od samih građana. Općina je željela da građani, koji ne poznaju problem energetske siromaštva, razumiju kako se koriste njihovi porezi. To je funkcioniralo kroz ovo impresivno iskustvo.

Energetsko ponašanje

Ovaj dio razrađuje aspekte energetske ponašanja i donošenja odluka. Objašnjeno je da ljudi ne donose odluke čisto racionalno i da postoji više čimbenika koji utječu na tu racionalnost. Uz to, objašnjava se kulturni aspekt energetske ponašanja, kada su se neke kulture navikle živjeti u hladnijim stanovima, a druge, naprotiv, u pregrijanim, to je također utjecalo na norme i ponašanja s korištenjem energije. Objašnjene su veze između pojedinih kulturnih aspekata koji su povezani s energetskim kulturama. Energetsko ponašanje i razumijevanje složenosti ljudi omogućuje dublje razumijevanje prepreka i uzroka obnove zgrade. Slajd koji objašnjava komponente energetskih kultura zaključuje odjeljak 1.

Ljudi su komplicirani

- Pretpostavljalo se da ljudi uvijek biraju najprofitabilniju mogućnost za sebe
- Pojedinci su se smatrali izoliranim od društvenih konteksta, poput svakodnevnih životnih aktivnosti i drugih društvenih struktura.

Samoidentifikacija: Ja kao potrošač energije

"Kada kuham kod kuće, razmišljam o tome da želim jesti, a ne da trošim energiju."

Uz pomoć ovog alata možete pronaći i druge važne informacije o energetskom ponašanju i razumijevanju složenosti ljudi.

Saznajte više o čimbenicima ponašanja u obnovama: [Kliknite ovdje](#)

Preporuke za trenere: Prvo su odluke vlasnika stanova shvaćene kroz neoklasičnu ekonomiju i teorije usvajanja tehnologije. Istraživanje odluka vlasnika stanova o energetskej obnovi prvo je bilo ukorijenjeno u neoklasičnoj ekonomiji i teorijama usvajanja tehnologije.

Saznajte više o čimbenicima ponašanja u obnovama: [RENOVERTY trening](#)

Kada je riječ o svakodnevnom životu u domovima, ljudi sebe ne smatraju potrošačima energije, već troše na nesvjestan način dok obavljaju svoje uobičajene prakse i rutine. Ipak, kada ih se ispituje, oni su u stanju povezati uobičajene radnje s aspektima energetske učinkovitosti.

Ponašanje pri korištenju energije

Više aspekata utječe na način na koji se ponašamo u vezi s energijom:

- Psihološki
- Kulturni
- Tehnički
- Ekonomski
- Socijalni

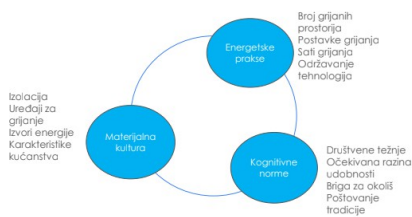

Ponašanje pri korištenju energije i kulturni utjecaji

Migrantske i kulturne manjinske skupine donose različita energetska ponašanja, kada dajete energetske savjete obitelji koja dolazi iz različitog podrijetla i ima različito energetska ponašanje, moramo biti osjetljivi i razumjeti razliku, ne provoditi -> razumjeti pozadinu -> link na sljedeći slajd

Moja kultura kao energetske kulture

Janet Stephenson et al. (2010), Energetiske kulture: Očvrt za razumijevanje energetske ponašanja. 38(10), 4120-4129. doi:10.1016/j.enpol.2010.05.049

Most do sljedećeg slajda: Emocionalne veze utječu na odluke. Ako informacija o EE u domovima izaziva pozitivne emocije, vjerojatno je da se može dogoditi povećanje EE.

Opcionalno: Prezentacija Kuća vs dom

Slajdovi prezentacije mogu se preuzeti zasebno: [Kliknite OVDJE.](#)

Započnite svoju prezentaciju uvođenjem središnjeg pitanja koje će uokviriti cijelu raspravu. Ovo bi pitanje trebalo odmah privući vašu publiku i natjerati ih da razmisle o vlastitim pretpostavkama:

Uvodno pitanje: Kako govorimo o jednoj te istoj stvari?

Yes, but differently

- Building renovation is about **Homes**
- We tend to be very technical when it comes to renovation
- As experts, we treat the buildings as and physical structures
- Homeowners do not automatically connect all the technical specifications with the improvement of their quality of life

Nakon postavljanja ovog pitanja, priznajte da, iako možda raspravljamo o istim fizičkim strukturama, naše se perspektive značajno razlikuju:

Da, ali drugačije

- Obnova zgrade odnosi se na domove
- Skloni smo biti vrlo tehnički kada je u pitanju obnova,
- Kao stručnjaci, zgrade tretiramo kao i

fizičke strukture,

- Vlasnici stanova ne povezuju automatski sve tehničke specifikacije s poboljšanjem kvalitete života.

Iskoristite ovo priznanje za prijelaz na temeljni koncept koji će strukturirati vašu prezentaciju - da različiti dionici doslovno vide stvari drugačije:

Temeljni izazov: Ne vidimo stvari na isti način

Kuća vs Dom

Ukućani vide kuću
pogodnom za život i
smislenom

Vlasnička perspektiva
stanara

Arhitekti, inženjeri i energetski
savjetnici interpretiraju i pokušavaju
oblikovati kuću kao materijalni
smještaj

Perspektiva kreatora
politika

	House	Home
Approach	Techno-economic	Socio-technical
Intervention	Just improving design, technologies, or other physical aspects of domestic buildings	Understand the comfort, identity, security, privacy issues as connected to emotions and relationships as well as to social and cultural expectation
EE Expert's Role	Architects and engineers, typically employ quantitative and applied methods (large quantitative surveys, modelling, and statistics) based on local climate and building features	Trained experts to carry out qualitative and quantitative methods altogether exploring also social science methods and skills
Occupants' Role	Householders Passive Definable by experts	Home owners Active Complex occupant needs

Nakon predstavljanja ove usporedbe, objasnite kako ove različite perspektive stvaraju praktične komunikacijske izazove.

Dinamika moći: asimetrične informacije - razumijevanje ranjivih kućanstava u procesima obnove

Asymmetric information

- As an expert, you are in a more powerful position to understand the process in detail
- Technical language and terminology is not something how homeowners speak about their dwelling - you might not be perceived
- Imagine going to a doctor who will speak to you about your health only in complicated terms you do not understand and not being willing to explain it to you

Pomozite svojoj publici da shvati inherentnu neravnotežu moći u interakcijama stručnjaka i vlasnika stanova:

- Kao stručnjak, u moćnijoj ste poziciji da detaljno razumijete proces
- Tehnički jezik i terminologija nisu nešto kako vlasnici govore o svom stanu - možda vas neće čuti.

Problem asimetričnih informacija može se pojaviti kada stručnjaci komuniciraju s ranjivim skupinama. Sudionicima se daje primjer posjeta liječniku, kada bi govorili o tako osobnoj stvari kao što je nečije zdravlje, ali ne bi bili shvaćeni. Od sudionika se traži da razmisle o svom osjećaju u takvoj situaciji. Ova metafora se koristi za prijelaz kako bi se objasnila razlika između toga kako se ista stvar, u ovom slučaju zgrada, može percipirati drugačije. Sudionicima je objašnjena korisna razlika između stana kao fizičke strukture iz perspektive stručnjaka i doma iz emocionalne i osobne perspektive stanara. Budući da obje perspektive moraju međusobno djelovati i nailaziti na njih u procesu obnove, sudionici su objasnili važnost razumijevanja obje i potrebu za njihovim usklađivanjem u procesu donošenja odluka o obnovi.

Upotrijebite ovu analogiju kako biste koncept učinili konkretnim i pamtljivim:

Zamislite da odete liječniku koji će s vama razgovarati samo o vašem zdravlju koristeći komplicirane termine koje ne razumijete i nije vam voljan to objasniti. Sada preusmjerite fokus kako biste pomogli svojoj publici da razumije perspektivu vlasnika stana i svakodnevnu stvarnost:

Razumijevanje perspektive vlasnika stana

Self identification - I as energy consumer

- When people are busy with daily activities at home, they do not think of themselves as energy consumers
- In most cases, people are focused on getting things done when it comes to housework and obtaining the indoor comfort
- Rising energy prices made people more conscious about consumption, what coils stimulates behavioural change

Objasnite kako vlasnici stanova zapravo doživljavaju svoj svakodnevni život, što se razlikuje od načina na koji ih stručnjaci kategoriziraju:

- Kada su ljudi zauzeti svakodnevnim aktivnostima kod kuće, ne misle o sebi kao o potrošačima energije.
- U većini slučajeva ljudi su usredotočeni na obavljanje stvari kada su u pitanju kućanski poslovi i povećanje udobnosti unutaršnjeg prostora.

- Rastuće cijene energije učinile su ljude svjesnijima potrošnje, što potiče promjenu ponašanja.

Nastavite istraživanjem raznolikosti unutar populacije vlasnika stanova kako biste spriječili pretjerano pojednostavljenje:

Različiti ljudi također imaju različita energetska ponašanja.

- Energetska kultura je kombinacija nečijeg kulturnog identiteta, društveno-ekonomskog statusa, pristupa energiji i navika korištenja energije,
- Postoji razlika između Istoka i Zapada u pristupu stanovanju, energiji, klimatskim akcijama, ekonomija planiranja,
- Naslijeđe energetskeg intenziteta središnjeg
- Mjere za energetskeg učinkovitost i klimatskeg politiku mogu biti "poznatije" nekim zajednicama od drugih,
- Izbjegavanje moraliziranja energetskeg ponašanja i djelovanja u području klime,
- Politizacija energije i klime što se svodi na svakodnevni život ljudi.

Pomozite svojoj publici da cijeni složenost i raznolikost ponašanja i motivacije vlasnika stanova:

Different people - different energy behaviours

- Behaviors such as household work (cleaning, cooking, doing the laundry), child care, in-home entertainment, hobbies, sleeping, and resting.
- Multiple studies classify different types of energy users and different household energy behaviors, e.g. conservers and spenders
- Energy consumption is determined by multiple factors from comfort perception till the habits, quality of appliances and building systems, as well as prices

čimbenika od percepcije udobnosti do navika, kvalitete uređaja i sustava zgrade, kao i cijena.

- Ponašanja kao što su kućanski poslovi (čišćenje, kuhanje, pranje rublja), briga o djeci, zabava kod kuće, hobiji, spavanje i odmor.
- U više studija klasificiraju se različite vrste korisnika energije i različita energetska ponašanja kućanstava, npr.
- Potrošnju energije određuje više

Why homes are ethical issue?

Sada prijedite na rješavanje etičkih pitanja kojih profesionalci moraju biti svjesni kada rade s vlasnicima stanova:
Zašto su domovi etičko pitanje?

Uvedite ovaj kritični dio naglašavajući osjetljivost potrebnu kada se raspravlja o domovima: Govoreći o domovima također je osjetljivo i etičko pitanje, navedite primjere drugih osjetljivih tema kao što je zdravlje.

Speaking of homes is also sensitive and ethical issue

- Be aware that people might have very traumatic experiences related to their homes, especially in the conditions of energy poverty
- Be aware on what impacts the participation may have on participants

For example, when you arrange conversations with homeowners, be aware that some of them can feel pressured in taking part

- Be careful with the questions you ask
- Observe the reactions

Ovdje skrenite pozornost sudionika na način na koji stručnjaci obično strukturiraju svoju komunikaciju o zgradama s vlasnicima stanova. Ideja je privući njihovu pozornost na činjenicu da ne mogu u potpunosti izdvojiti emocionalni dio od svojih razgovora. Važno je biti osjetljiv na komplicirana iskustva koja su energetska siromašni mogli doživjeti.

Pružite konkretne, djelotvorne smjernice za etičku praksu:

- Imajte na umu da ljudi mogu imati vrlo traumatična iskustva vezana uz svoje domove, posebno u uvjetima energetske siromaštva.
- Budite svjesni kakav utjecaj sudjelovanje može imati na sudionike.

Navedite konkretne primjere kako bi ova etička razmatranja bila praktična:

Na primjer, kada dogovarate razgovore s vlasnicima stanova, imajte na umu da se neki od njih mogu osjećati pod pritiskom da sudjeluju.

Završite sa specifičnim smjernicama ponašanja koje sudionici mogu odmah primijeniti:

- Budite oprezni s pitanjima koja postavljate
- Promatrajte reakcije
- Ponovite poruku koja vam je priopćena

Zaključite svoju prezentaciju jačanjem glavne poruke da je razumijevanje razlike između perspektive "kuće" i "doma" ključno za učinkovitu, etičku i poštovanu komunikaciju s vlasnicima kuća tijekom procesa obnove. Naglasite da ovo razumijevanje dovodi do boljih ishoda za sve uključene strane.

2 Uključivanje dionika

Modul 2: Uključivanje dionika

Slika 3 : Proces donošenja odluka o obnovi vlastita ilustracija nadahnuta (Tjørring i Gausset, 2019), (Baginski i Weber, 2017b) (Wilson, Pettifor i Chryssochoidis, 2018)

Više o fazama odlučivanja ljudi pročitajte [OVDJE](#)

Kada razmatrate korisničko putovanje vezano uz obnovu zgrade, važno je zapamtiti da nije samo proces obnove već i odluke koje imaju različite faze. Faze odlučivanja ljudi oblikovane su različitim unutarnjim i vanjskim čimbenicima, kao što su socioekonomska situacija, razina svijesti o temi, emocionalna povezanost s njihovim domovima, uvjeti njihove zgrade itd. Različite faze odlučivanja dolaze s različitim brigama i strahovima povezanim s njima. Učinkovite strategije i poruke usmjerene na stanovnike također bi trebale uzeti u obzir unutarnje razlike unutar ciljnih skupina, što će pomoći u postizanju boljih rezultata odgovaranjem na rješavanje detaljnijih problema. Kada je riječ o ranjivim skupinama kućanstava, najvjerojatnije će one činiti prvu fazu odlučivanja "ne uzimajući u obzir obnovu". To se često događa zbog

složenog društveno gospodarske situaciju i nemogućnost davanja prioriteta poboljšanjima energetske učinkovitosti u odnosu na druge potrebe.

Mogući okidači za donošenje odluka

Promjena životne situacije ima važnu ulogu u poticanju naknadnih ulaganja u kućanstva. Ovi događaji, koji su dio životnog ciklusa vlasnika stanova, utječu na vrijeme naknadnih ulaganja. Važni životni događaji kao što su osiguravanje posla, brak, porod, odlazak djece u školu, razvod, nesreće i umirovljenje utječu na spremnost i sposobnost vlasnika da se krenu u naknadna ulaganja.

Neki drugi okidači za obnovu mogu biti:

- povećati tržišnu vrijednost nekretnine ili njezin potencijalni prinos od najma,
- povećati atraktivnost nekretnina na tržištu,
- omogućiti vlasniku kuće da zadovolji nove ili postojeće životne težnje jeftinije nego prodajom i kupnjom alternativne nekretnine,
- kako bi se vlasniku omogućilo da uživa u poboljšanom društvenom položaju,
- ispuniti psihološke ciljeve kroz proces postizanja poboljšanja.

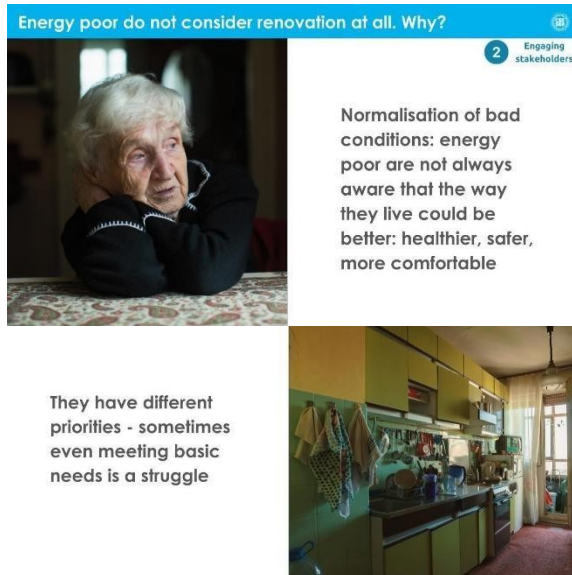
Okidači se smatraju ključnim elementima na isti način kao i uvjeti života u kućanstvu koji dovode do utvrđivanja potreba za energetsom obnovom. Ljudi u krugu vlasnika, uključujući obitelj, prijatelje i kolege, igraju ključnu ulogu u energetskej obnovi. Njihova mišljenja, uvjerenja i znanje o obnovi imaju značajan utjecaj na odluke vlasnika. Recentna istraživanja pokazuju da će upravo oni imati utjecaj na vlasnike stanova kroz svakodnevne razgovore ili kroz radove obnove koje sami izvode.

Studije pokazuju da vlasnici koji su dobili savjet od energetskeg savjetnika općenito se odlučuju za ulaganja u ambicioznije i kvalitativno bolje mjere energetske učinkovitosti, stoga su posjeti lokaciji i izravan kontakt s vlasnicima ključni. Ovaj osobni kontakt presudan je u odlučivanju hoće li se u budućnosti izvoditi radovi na obnovi ili ne.

Preporuka za trenere: Istaknite da je više informacija o fazama odlučivanja, strahovima i zabrinutostima vezanim uz obnovu, prijedlozima za upravljanje tim emocionalnim barijerama kako bi se odlučili za obnovu i još mnogo toga detaljno opisano u odjeljku Radni materijali "[Različite faze odlučivanja ljudi](#) "

Created by Andrew Orphan
Bentley Project

Osnaživanje potrošača informacijama je ključno: jasni i lako razumljivi materijali te transparentne i dobro pripremljene informacije pružaju trenutni uvid u utjecaj odluke. Jednostavni poticaji usmjeravaju pojedince da odaberu proizvode usklađene s njihovim vrijednostima, potičući pozitivan pomak prema održivosti. To uključuje prepoznavanje i prenošenje koristi mjera obnove, uzimajući u obzir osobnu situaciju vlasnika. Taj proces zahtijeva otvoreniji i angažiraniji pristup upravitelja zgrada.

Uključivanje ključnih dionika: metoda zajedničkog stvaranja

U pozadini potencijalno raznolikih i višestrukih problematičnih situacija s kojima se suočavaju energetska siromašna vlasnici, isticanje zdravstvenih, udobnih i sigurnosnih prednosti energetska učinkovitih praksi ima potencijal za uključivanje kućanstava. Na primjer, skretanje pozornosti na potencijalne opasnosti po zdravlje od

stvaranja plijesni povezane s nedovoljnim zagrijavanjem i/ili nepravilna ventilacija može pružiti dodatnu motivaciju za primjenu povezanih savjeta. Međutim, kada je riječ o uključivanju njih i ranjivih obitelji u procese obnove, moguća je veća stopa uspješnosti, ako su uključeni u cijeli proces planiranja od samog početka i imaju utjecaj i osjećaj da mogu promijeniti i utjecati na proces obnove. Za to može biti od pomoći metoda zajedničkog stvaranja.

Modul ovog odjeljka: **Slajdovi s bilješkama: Uključivanje ključnih dionika: Metoda zajedničkog stvaranja**

Sudjelovanje postaje participativno tek kada sudionik stekne iskustvo utjecaja na proces i njegove ishode.

Pristup zajedničkog stvaranja pokazao se prikladnim za prilagodbu praktičnih usluga i/ili informativnih materijala potrebama energetske siromašnih kućanstava. Uspostavljeni forum i korišteni procesi omogućuju plodonosne razmjene između različitih dionika što dovodi do razvoja novih pristupa i sadržaja za pružanje energetske savjeta i drugih relevantnih informacija energetski siromašnim i ranjivim ciljnim skupinama. Taj se pristup pokazao prikladnim za prilagodbu sadržaja postojećih mjera potpore i omogućio aktiviranje prethodno neiskorištenih sinergija jer bi se različiti dionici iz socijalnog i energetskog sektora mogli okupiti, tamo gdje se to obično ne događa.

Pokazalo se da uključivanje pouzdanih posrednika, kao što su organizacije civilnog društva ili drugi akteri iz društvene domene, pomaže u prevladavanju prepreka povezanih s povjerenjem i stvaranju novih kanala za savjetovanje o energiji i druge informativne aktivnosti. U Nizozemskoj, na primjer, aktivnosti informiranja u suradnji s crkvom i bankom hrane pomogle su da se uključi više energetske siromašnih kućanstava. Isto tako, uspjeh Kredexa u Estoniji i njemačke provjere uštede električne energije usko je povezan s povjerenjem prema provedbenoj dobrotvornoj organizaciji Caritas.

Zajedničkom stvaranjem možete prilagoditi popis pogodnosti za ranjiva kućanstva nakon pristanka na proces obnove. Utvrđivanje mogućih koristi potaknut će vlasnike na obnovu zgrade, na primjer:

- Energetska učinkovitost: Obnove usmjerene na energetske učinkovite nadogradnje mogu dovesti do smanjene potrošnje energije i nižih računa za komunalne usluge.
- Poboljšana sigurnost i zaštita: Obnove mogu uključivati poboljšanje sigurnosti i zaštite objekta. To može uključivati ugradnju novih vrata i prozora, ažuriranje električnih sustava ili ugradnju modernih sigurnosnih značajki.

- Smanjeni troškovi održavanja: Nadogradnja raznih komponenti tijekom obnove, kao što je zamjena starog vodovoda ili krovista, mogu dugoročno dovesti do smanjenja troškova održavanja. Noviji materijali i sustavi mogu zahtijevati rjeđe popravke i održavanje.
- Održivost okoliša: Obnove koje uključuju održive i ekološki prihvatljive materijale doprinose očuvanju okoliša. To uključuje korištenje recikliranih materijala, energetske učinkovitih uređaja i uređaja koji štede vodu.
- Optimizirano korištenje prostora: Obnove pružaju priliku za optimizaciju korištenja raspoloživog prostora. To može uključivati rekonfiguraciju rasporeda, dodavanje rješenja za pohranu ili pretvaranje neiskorištenih područja u funkcionalne prostore.
- Povećana otpornost na prirodne katastrofe: Obnove mogu uključivati mjere za povećanje otpornosti nekretnine na prirodne katastrofe, kao što je jačanje konstrukcija kako bi izdržale poplave ili toplinske valove.

REACT grupe = Predstavnici različitih skupina dionika koji zajednički sudjeluju kroz nekoliko uzastopnih sastanaka učinkovito provode proces sukreiranja..

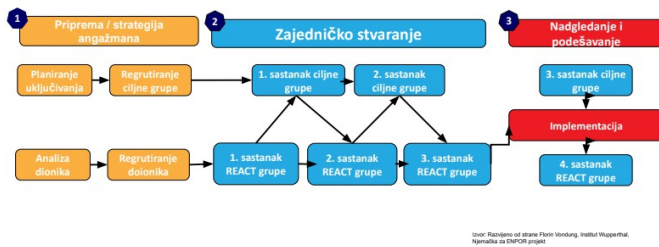
Oni spajaju različite perspektive i izvore znanja, što je osobito važno u javnoj upravi, osiguravaju prilagođen dizajn te povećavaju legitimitet i prihvaćenost.

Različiti akteri mogu olakšati prikupljanje podataka, čime se povećavaju izgledi za uspješnu provedbu.

Formirajte vlastitu skupinu: Identificiranje relevantnih dionika za proces zajedničkog stvaranja mjera politike prvi je važan korak. Ovaj se zadatak može voditi postavljanjem sljedećih pitanja:

- Tko su potencijalni korisnici određene politike?
- Na koga bi to moglo negativno utjecati?
- Tko bi zamjerio promjenama i mobilizirao otpor protiv njih?
- Tko ima koja prava i odgovornosti?
- Tko ima pristup relevantnim resursima, vještinama ili ključnim informacijama?
- Tko bi mogle biti skupine bez glasa?
- Čije se ponašanje mora promijeniti za uspjeh?

Shematski proces zajedničkog stvaranja (ko-kreacije)

Ovaj se proces dijeli u tri faze. Prva faza obuhvaća identifikaciju i analizu relevantnih dionika te planiranje njihovog uključivanja i angažmana. U drugoj fazi odvija se konkretan sukreirajući razvoj mjera. Treća faza posvećena je validaciji ishoda, evaluaciji rezultata i integriranju naučenih lekcija.

Prvi sastanak dionika služi za analizu problema i pronalaženje početnih ideja o temi daljnjeg razvoja i mogućih rješenja. O tome se zatim raspravlja s predstavnicima ciljne skupine i njihove povratne informacije uzimaju se u obzir za izradu koncepta.

Na drugom sastanku koncept se zatim predstavlja i dodatno usavršava uz pomoć povratnih informacija, prije nego što ponovno uđe u petlju validacije s ciljnom skupinom i konačni dogovor se donosi na trećem sastanku.

U trećoj fazi zadatak grupa bio je raspraviti sve probleme koji su se pojavili tijekom provedbe i izraditi prijedloge za prilagodbu.

Poticanje sudjelovanja

Zajedničko stvaranje (ko-kreacija) ili dizajniranje

Upoznajite svoje dionike/ Ljudi

Identificiranje relevantnih dionika za proces zajedničkog stvaranja (ko-kreacije) prvi je važan korak. Ovaj zadatak može se voditi postavljanjem sljedećih pitanja:

- Tko su potencijalni korisnici politike?
- Na koga bi to moglo negativno utjecati?
- Tko bi se bunio protiv promjena i mobilizirao otpor protiv njih?
- Tko ima koja prava i odgovornosti?
- Tko ima pristup relevantnim resursima, vještinama ili ključnim informacijama?
- Tko bi moglo biti grupe bez prava glasa?
- Čije se ponašanje mora promijeniti za uspjeh?

Metoda zajedničkog stvaranja

U okviru procesa zajedničkog stvaranja radit ćemo na prvom koraku za poticanje sudjelovanja u procesu. **Da biste postigli visoku uključenost, potrebno je poznavati svoje partnere/dionike u procesu obnove.** To je potkrijepljeno analizom interesa, karakteristika i okolnosti dionika. Sljedeća pitanja mogu voditi analizu:

- Kakva su iskustva ili očekivanja dionika u vezi s procesom obnove?
- Koje su trenutačne i potencijalne buduće koristi i troškovi obnove za dionike?
- Koji su interesi dionika u sukobu s ciljevima procesa obnove?

- Koje je resurse dionik mobilizirao ili je spreman mobilizirati?

Kako bi se podržao cijeli proces, izrađuje se zasebna dijaprojekcija koja vodi sudionike kroz cijeli proces:

Created by Andrija Crispin
from Nansen Project

Slajdovi s bilješkama: Uključivanje ključnih dionika: Metoda zajedničkog stvaranja, detalji u Radnim materijalima: Odjeljak 2.: Uključivanje dionika: Proces zajedničkog stvaranja

Grupna vježba: Utvrđivanje potreba skupina dionika – primjenom metode "Persona"

Grupna vježba: Prepoznavanje potreba skupina dionika pomoću alata Persona

- Razumijeti ciljnu skupinu: stvorite korisničke persone
- Stanovnici = raznolika grupa, možda ćete trebati nekoliko osoba

Što treba uključiti? • Dob, spol, obiteljski status • Razina prihoda • Stav i ponašanje • Rizici i čimbenici motivacije	Ključna pitanja: • Što stanari žele? • Što stanarima treba? • U kakvim uvjetima žive stanari? • Koji su njihovi strahovi i prepreke?
--	---

Persona je alat za modeliranje. Alat se koristi u PPTX formatu.

Sudionici formiraju grupe od 2-4 osobe. Svaka grupa dobiva ispisani Persona materijal. Od njih se traži da kreiraju 1 personu po grupi koja odgovara karakteristikama kućanstava u zgradi/susjedstvu koje planiraju obnoviti.

Treneri formiraju male grupe u skladu sa svojim okvirom upravljanja (npr. kada su prisutne različite zemlje, podijeljene po skupinama zemalja. U slučaju da je jedna grupa veća od 6 osoba, molimo vas da se podijelite u 2 grupe.

1. 15 minuta: obrazac (prazan)
2. Persona bi trebala biti energetska siromašna osoba
3. Svaka skupina treba odabrati jednog člana koji će nakon 15 minuta predstaviti personu ostalim skupinama.

Created by Andrija Crispin
from Nansen Project

Prazan obrazac "Persona" za modeliranje njihovih ciljnih skupina: **Izradite vlastitu personu pomoću ovog predloška ili alata Persona Persona koja se može uređivati u PPTX formatu**

ANNA NOWAK
Pensioner

KEY ATTRIBUTES

Energy efficiency is something too technical for me. I save money where I can.

I don't trust my neighbours

The building manager should always be reachable

I don't want to leave debt on my children

Things should remain the same as long as possible

I don't like if unknown craftsmen run around in my home

I cannot afford expensive renovations

ABOUT ME

I am 79 years old, and live alone in a big house from the socialist era, on the 6th floor. The house has 60 other apartments, the elevator is often broken and the central heating cannot be regulated.

MY STORY

Some months ago I noticed several water spots on my ceiling. I contacted the building manager. I live in this house since 32 years. I used to work as a secretary, but only part time to be able to take care of my children after school. My late husband did all things technical in the apartment.

ATTITUDES

Community engagement

Environmental awareness

Open to change

Level of financial savings

MOTIVATION

The best part of my week is Sunday. On this day, one of my daughters comes for Sunday lunch with my grandchildren.

CHALLENGES

My apartment has not been renovated ever since I moved in.

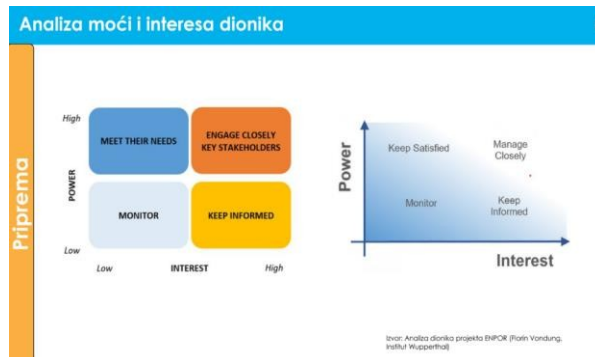
I can't get and don't want credit

I have no idea about technical details.

It is difficult for me to follow the content of the owner's meeting

Slika 4 Popunjeno "Energetski siromašna osoba"

Analiza potreba i interesa dionika za angažman

Persone pomažu u mapiranju struktura moći i interesa u zgradi radi izrade planova obnove. Osiguravanje dugoročnog angažmana predstavlja ključni izazov. Stoga je iznimno važno analizirati njihove interese i postojeće prepreke te prilagoditi komunikaciju, koristi i oblike uključivanja kako bi se dionici zadržali u procesu.

Trebalo bi ponuditi raznolik raspored aktivnosti i osmisлити različite, prikladne i privlačne participativne formate koji će privući dionike. Jednako su važni mogući nedostaci za energetska siromašna kućanstva u procesu zajedničkog stvaranja. Stoga je potrebno pažljivo pripremiti grupne sastanke. Trebalo bi odabrati odgovarajuće formate koji odgovaraju situaciji i interesima ranjivih kućanstava. Angažman posrednika poput lokalnih organizacija s uspostavljenim odnosima povjerenja kroz prijašnje aktivnosti mogao bi pomoći u predstavljanju tih skupina aktera.

Cilj analize moći dionika je pomoći u razumijevanju kako razmatrani dionici mogu utjecati na razvoj, provedbu i ishode te utvrditi koliko su relevantni za uspjeh. Koristan je za prepoznavanje potencijalnih korisnika i "gubitnika" posljedica odluke te za identificiranje izazova s kojima se treba suočiti kako bi se promijenilo ponašanje, izgradili kapaciteti i riješile nejednakosti. Stoga bi trebalo utvrditi i procijeniti moć i potencijalne uloge različitih dionika, njihove značajke i operativno okruženje, kao i obrasce i kontekste interakcija među dionicima. Cilj je razjasniti koji su dionici posebno važni i trebaju biti angažirani, ali analiza također može rasvijetliti gdje osnažiti važne, ali marginalizirane skupine, kako bi se poboljšale politike i institucije.

Visok interes i velika moć: Strategija angažmana ključnih igrača: Dionicima koji se mapiraju u ovu kategoriju potrebno je pomno upravljati. Njihov postojeći interes za to pitanje pomaže im da se uključe u projekte i odluke. Imaju

visok stupanj moći za podršku, što ih čini ključnim igračima. Projektni partneri trebaju im posvećivati trajnu upravljačku pažnju, redovito ih uključivati i održavati odnos.

Nizak interes, ali velika moć: Zadovoljite njihove potrebe: Dionici koji su mapirani u ovoj kategoriji jednako su važna skupina zbog svog snažnog utjecaja. Oni mogu utjecati na budući ukupni kontakt. Međutim, njihov nizak interes predstavlja izazov. Smanjenje angažmana moglo bi ih učiniti rizikom za cilj projekta. Projektni partneri trebaju se uključiti, savjetovati i ponuditi im atraktivne sadržaje i formate kako bi podigli svijest i održali ili povećali razinu interesa. => Pretvorite ih u ključne igrače.

Visok interes, ali mala snaga: Budite informirani: Imajući mali utjecaj, ali veliki interes za problem, strategija za ovu skupinu dionika trebala bi biti da ih informira. Oni mogu poslužiti kao važni ambasadori projekta. Međutim, moglo bi se raspravljati o tome treba li ovu skupinu, donoseći važne uvide i stručnost, podržati u njihovom uključivanju (npr. stvaranjem zaštićenog prostora itd.) kako bi se uravnotežio njihov nedostatak moći. Rizik bi mogao biti da dionici s većim utjecajem inače dominiraju raspravom i oblikovanjem politika.

Mala zainteresiranost i snaga: Praćenje: Dionici s malo interesa i ograničenim utjecajem trebali bi biti ažurirani.

Napomene o preporukama za trenere: Ovaj slajd se može izostaviti ako u projektu obnove nedostaje vremena ili volje. Da biste dodali modul "Metoda zajedničkog stvaranja", kliknite:

Created by Arden Group
Stara Nova Project

[**Slajdovi s bilješkama: Uključivanje ključnih dionika: Metoda zajedničkog stvaranja**](#),

[**Detalji u Materijalu: Odjeljak 2.: Uključivanje dionika: Proces zajedničkog stvaranja**](#)

Upoznajte svoje dionike / Okolnosti

Analiza konteksta promatra projekte, ali i aktere koji imaju izravnu ili neizravnu tematsku vezu s projektom obnove.

Kada analizirate kontekst, organizirajte malu radionicu s kolegama iz uprave ili s akterima izvan uprave, poput predstavnika ekoloških organizacija.

Analiza konteksta omogućuje:

- Prepoznati i koristiti sinergije
- Učiti iz iskustava/pogrešaka drugih (ovo se posebno odnosi na dovršene projekte, ali i ako želite saznati više o povijesti, genezi i prilagodbama postojećih projekata ili učiti iz iskustava drugih)
- Izbjegavanje nesporazuma i neslaganja (na primjer, ako bi drugi dionici mogli projekt doživjeti kao prijetnju).

Savjet za provedbu: Prilikom analize konteksta, organizirajte malu radionicu s kolegama iz uprave ili s akterima izvan uprave, poput predstavnika ekoloških organizacija.

Analiza konteksta može biti vrlo sažeta, ali se može i proširiti prostorno i vremenski (ne samo na postojeće situacije, već i na prošla iskustva). Potpuno i konačno sagledavanje svih aspekata „okruženja“ bit će teško postići – umijeće leži u promišljenom pristupu.

U principu se može pretpostaviti da obnova zgrade nije prva stavka na inače praznom listu papira - takvih projekata ima u svakoj općini i u svakom okrugu. Ovu činjenicu treba uzeti u obzir pri analizi konteksta. Učenje na tuđim pogreškama važno je kada dovršavate projekte, ali i ako želite naučiti više o povijesti, genezi i prilagodbama postojećih projekata ili učiti iz iskustava drugih. Razjašnjavanje nesporazuma i nesuglasica pomoći će vam da shvatite mogu li akteri drugih dionika projekt percipirati kao prijetnju.

Slijedi kontrolni popis koji se može koristiti kao inspiracija ili kao moguća polazna točka za vlastitu analizu konteksta.

Created by Auden Concept
from Noun Project

[Kontrolni popis za analizu konteksta možete pronaći u Radnim materijalima!](#)

Savjeti za komunikaciju s ranjivim kućanstvima

Strategija uključivanja u zajedničko stvaralaštvo

Resursi: Budući da ranjiva kućanstva možda nemaju ni volju ni sposobnost samostalnog inoviranja, zajedničko osmišljavanje s njima zahtijeva aktivnu ulogu moderatora grupe u smislu strukturiranja procesa i pronalaženja relevantnih i ciljanih inputa. Drugi zadatak u ovoj fazi je predviđanje potencijalnih prepreka koje bi mogle ometati sudjelovanje i razmišljanje o

moogućim rješenjima / strategijama za njihovo prevladavanje.

Planiranje: Drugi i usko povezan korak je planiranje praktične provedbe uključivanja energetski siromašnih kućanstava. To uključuje definiranje konkretnih akcija koje su potrebne za regrutiranje sudionika, njihovu pripremu za proces zajedničkog osmišljavanja (senzibilizacija), organiziranje i vođenje sesija zajedničkog osmišljavanja (facilitacija) te bilježenje i procjenu njihovog ishoda (evaluacija). U slučaju da ne postoji izravan pristup ciljnim skupinama ili se može suočiti s nevoljkošću za suradnju, raspored i planiranje resursa moraju omogućiti brojne interakcije s posredničkim organizacijama (telefonom ili licem u lice) kako bi se koordinirale i dogovorile metode zapošljavanja sudionika.

Zapošljavanje: Angažman energetski siromašnih kućanstava obično je glavni izazov za uspješnu provedbu projekta. Ranjiva kućanstva možda nemaju motivaciju doprinijeti suradničkim aktivnostima osmišljavanja, posebno o osjetljivim temama kao što je energetska siromaštvo. Osim moguće nelagode oko priznavanja i rasprave o vlastitim nedostacima sa strancima, energetski siromašni stanari mogu svoje mogućnosti za smanjenje potrošnje energije i smanjenje računa za energiju doživljavati kao ograničene. Uspostavljanje početnog kontakta stoga je najkritičniji dio ovog procesa. Kako bi se prevladalo moguće nepovjerenje i uopće locirali energetski siromašni, preporučuje se bliska suradnja i razvoj stalnih partnerstava s pouzdanim posrednicima. S obzirom na to da dio energetski siromašnih kućanstava ima tendenciju nedovoljne potrošnje osnovnih energetske usluga, privlačna poruka općenito bi trebala nadilaziti monetarne i staviti veći naglasak na moguća poboljšanja zdravlja i udobnosti.

Strategija uključivanja u zajedničko stvaralaštvo

Senzibilizacija: Faza senzibilizacije odnosi se na pripremne radnje koje treba poduzeti prije provedbe sesija zajedničkog osmišljavanja. Cilj ovog koraka je dodatno pripremiti i upoznati sudionike s temeljnim pojmom, procesom i ciljem sukreiranja te razjasniti međusobna očekivanja i zahtjeve samih sukreirajućih sesija ili politike koja se

treba preoblikovati. U tu svrhu, ako je moguće, moderatori grupa trebali bi prije održavanja sesija ostvariti bilateralni kontakt s uključenim sudionicima kako bi detaljnije pojasnili navedene aspekte i započeli izgradnju odnosa temeljenog na povjerenju.

Facilitacija: Rješavanje osjetljivog pitanja, vješto facilitiranje sesija zajedničkog stvaranja ključno je kako bi se izbjegla stigmatizacija sudionika i omogućila razrada željenih rezultata. U tu svrhu važno je da facilitatori stvore okruženje povjerenja, u kojem se sudionici osjećaju ugodno i nadahnuti su da podijele svoja iskustva i ideje te da surađuju s drugim sudionicima na razvoju novih rješenja. Nadalje, voditelji bi trebali jasno priopćiti da je sesija siguran prostor i da je povjerljivo postupanje s privatnim informacijama sudionika vodeće načelo osim ako im se ne odobri korištenje. Na kraju, olakšavanje suradničkih aktivnosti s različitim sudionicima zahtijeva pažljivo promatranje individualnih potreba i grupne dinamike te sposobnost ponovne kalibracije procesa na temelju tih opažanja.

Evaluacija: Kao završni korak potrebno je provesti evaluaciju rezultata sesije. Temelj za ovaj zadatak postavlja se u fazi konceptualizacije sukreirajućih sesija, u kojoj se definiraju ciljevi sesije i pristup dokumentiranju rezultata. Budući da je proces sukreiranja i iterativan i interaktivan, točna evaluacija i komunikacija rezultata uključivanja kućanstava u energetsom siromaštvu ključna je za osiguravanje odgovarajućeg uvažavanja njihovih perspektiva i potreba, čime se izbjegava frustracija i moguća odustajanja.

Komunikacijske strategije

Komunikacijske strategije za uključivanje

Komunikacijski rad može "napraviti ili uništiti" proces zajedničkog stvaranja.

"Kako mogu pomoći?"

- Dobar komunikacijski proces smanjuje trenje.
- Praćenje komunikacijskih radnji u formatu zajedničkog stvaranja osigurava suradnički način razmišljanja.
- Komunikacijske aktivnosti mogu povećati legitimitet odluka osiguravajući transparentnost i dobro objašnjene procedure.
- Dobra komunikacija štedi vrijeme timu i vlasnicima.

Nakon pokrivanja operativnih aspekata, pozabavite se komunikacijskim strategijama koje podržavaju cijeli proces.

Poruke koje donosite bit su cijelog komunikacijskog procesa. Osim izazova (tj. obrazloženja) i misije obnove, ne smijemo zaboraviti ni navesti koristi koje nudi različitim dionicima.

Izazov: Format etažnog vlasništva s ranjivim i energetski siromašnim kućanstvima vrlo otežava ulaganje u energetski učinkovitu obnovu. Interesi, strahovi se sudaraju i može biti teško upravljati procesom. **Misija:** Suradnja među skupinama dionika, glavna snaga u procesu, stvorit će uključiv kontekst i poduprijeti osmišljavanje i provedbu mjera obnove. **Ponuda:** Članovi grupe imaju priliku pridružiti se strukturiranom procesu zajedničkog stvaranja: dok se od njih traži da iznesu svoje perspektive, razgovaraju o nalazima, olakšaju donošenje odluka kućanstvima, vlasnici nekretnina imaju priliku 1., 2., 3.,

Poruke i poticaji specifični za dionike: [Prethodna analiza](#) interesa dionika omogućuje specifikaciju poruka u skladu s različitim politikama i dionicima.

Element zajedničkog stvaranja: komunikacija

Ovaj slajd pokazuje zakrivljen način komunikacije s dionicima. Od sudionika se traži da podijele vlastita iskustva: "Ako pogledate ovo, možete li podijeliti svoje priče o uspjehu ili glavne probleme s kojima ste se suočili u prethodnim projektima obnove s bilo kojim od ovdje prikazanih elemenata? "

Ključne poruke za stanovnike: rade li stvarno?

Potencijalni poticaji i odgovarajuće poruke:

- Prilika da doprinese svojim dijelom kako bi se razvio rješenje koja daju vrijednost za obje strane
- Veća energetska učinkovitost odgovara većoj vrijednosti imovine; Mogućnost dodaje viših bodova
- Podijelite najbolje prakse, usluge i proizvode
- Slobodan pristup informacijama i znanjima o mogućim rješenjima za stvaranje dodatne vrijednosti
- Potpuri novom financiranju, finansijskoj potpori, potporama za stvaranje opremanje
- Povećati spremnost za utjecaje klimatskih promjena: toplinu, hladnoću, kišu, tranziciju zelene energije
- Pomoću u postizanju vlastitih ciljeva održivog razvoja
- Poboljšajte profitabilnost, ekološke vjerodajnice i društvenu odgovornost
- Saznajte informacije o problemima energetskog strogovala i bavite se temama i ciljevima specifičnim za njihove potrebe
- Plan obnovu ne promota vlasnike kao problem, već dio rješenja

i

bilješke o različitim porukama te zaključite raspravu ponavljanjem prikupljenih poruka koje su bile učinkovite i onih koje nisu dale rezultate.

Zaključite ovaj dio interaktivnom raspravom sa sudionicima. Moderirajte raspravu prema glavnim iskustvima sudionika. Započnite tako da zamolite sudionike da na popis dodaju poticaje odgovarajuće poruke utemeljene na vlastitom profesionalnom iskustvu. Pobrinite se da u razmjeni iskustava svi sudionici budu uključeni. Vodite

Napomena o preporuci za trenere: Podsjetite ih na odjeljak "[Različite faze odlučivanja](#) ljudi" u Radnim materijalima.

Istaknite da mogu pročitati više o savjetima za komunikaciju s vlasnicima stanova i savjetima za olakšavanje zajedničkog stvaranja za sastanke dionika u **Radnim materijalima**.

Primjer komunikacijske kampanje

RENOVLUTION.BRUSSELS

 A campaign for professionals and public building owners

 BRIEF

In February 2023, the first RENOVLUTION communication campaign was launched for renovation professionals such as architects, contractors, property developers and public building owners.

The aim is to raise awareness of thermal renovation with a circular approach and to encourage them to inform those with the taking support and funds available in the Brussels Capital Region.

The campaign is being published using billboards at train entrances, metro stations, YouTube, LinkedIn, Instagram and Facebook and in several media outlets.

 FACTS

Format: Renovation strategy
Location: Brussels Capital Region
Area of influence: Brussels Capital Region
Timeline: ongoing
Target group: local municipalities, private sector, professional, and local authority

 MORE INFO

<https://renovolution.brussels.fr/architectes>
<https://www.youtube.com/c/RenovolutionBrussels>

Renovolution Brussels

persoonlijkheids: 16 december 2019

1999-2020: een eeuw van innovatie en vooruitgang in de wereld van de media en de technologie.

Neobavezni slajdovi o dobrim praksama komunikacijske kampanje

Primjer komunikacijske kampanje

Service dedicated to homeowners looking to improve their homes such as general improvements, insulation, smart objects or solar media and much more. The service has a stimulating approach, with innovation driving their experiences on living comfort and providing concrete information about the costs and subsidies they received.

IN BRIEF

France Rénov is a public service set up in 2020 to advise and assist households in their energy renovation projects. It is run by the State in collaboration with local authorities, accompanied by a communication campaign to encourage a very wide variety of materials to encourage homeowners to use high-quality energy renovation work. Since 2024, a travelling exhibition of ten tiny wooden houses on wheels, is added to most renovation advice France at each station for two days. Visitors discover a fun exhibition entitled "La Maison à rénover" (The Renovation House) presenting the benefits of renovation, the main steps to be taken and the MaPrimeRénov+ and MaPrimeRénov+ guarantees. They will then be meeting France Rénov advisors in their area or the "Boucle prioritaire" to discuss their ideas. Find out about the main materials used to insulate their homes and launch their renovation project.

FACTS

Formal communication campaign from 2020 to 2023, 100,000 visits at local networks, fairs, such as bread and pharmacy fairs and mobilisers also at his home Location France

Area of influence supported by a network of over 570 Energy Advisors

More than 2,600 advisors

Timeline: 3/10/21 to 17/12/2023

Target: private owner, public owner-tenant, professional, and local authority

MORE INFO

<https://france-renov.gouv.fr/>

<https://france-renov.gouv.fr/actualites/france-renov-en-boulee-pres-de-chez-vous>

3

Prepreke kod
uključivanja
dionika

Modul 3: Prepreke uključivanju dionika

Vježba: Predrasude vlasnika o procesu obnove

Zadatak: Razmislite o pristranostima i skepticizmu koji sprječavaju dionike da se uključe u proces zajedničkog stvaranja obnove. Uzmite post-it papirić i zaljepite ga na flipchart.

Treći dio treninga započinje brainstormingom sa sudionicima o glavnim predrasudama vezanim uz proces obnove s kojima su se susreli u radu s vlasnicima kuća i stanova. Na početku se sudionike zamoli da navedu svoje predrasude. Vrlo je vjerojatno da će neke od tih

predrasuda biti povezane s troškovima, budući da oni često predstavljaju glavnu prepreku procesu obnove. Predrasude se bilježe jednom ključnom riječju na samoljepljivim papirićima (post-it) i lijepe na plakat (flipchart). Nakon 10 minuta grupa zajednički pregledava plakat, a trener grupira predrasude, po potrebi pozivajući sudionike da dodatno objasne one koje nisu dovoljno jasne.

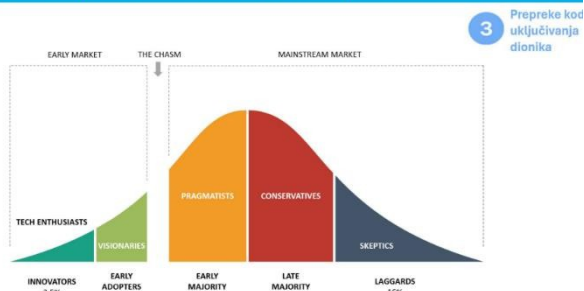
Created by Adrián Cisneros
Bene Nove Project

Preporuka modula Predrasude i skepticizam, napomena za trenere:

Zasebna prezentacija s bilješkama dostupna je u [Slideshowu: Predrasude i skepticizam](#). Pokažite sudionicima odjeljak [u Radnim materijalima](#).

Prilagodba ciklusa prihvatanja tehnologije odluci o obnovi: Predrasude i skepticizam

U čemu je onda problem? Predrasude i skepticizam

Kada je riječ o predrasudama i skepticizmu, sudionicima se prikazuje krivulja prihvatanja tehnologije. Krivulja objašnjava kako su različita stajališta o novim tehnologijama raspoređena unutar populacije¹. Grafikon prikazuje jasnu razliku između rane i glavne tržišne skupine, koje su odvojene preprekama. Zatim se

sudionicima predstavljaju ključni čimbenici koji utječu na percepciju promjena koje donosi proces obnove, kako bi bolje razumjeli kakve misli stanovnici mogu imati kada se obnova uvede.

Ovo objašnjenje također priprema vježbu brainstorminga o tome kako doseći pragmatike, koji su najvažnija skupina u prevladavanju prepreka između rane i glavne tržišne skupine.

Inovatori (2,5%) - obično su spremni riskirati, tehnološki entuzijasti i ne boje se ideje neuspjeha. Često su motivirani mogućnostima koje nova tehnologija predstavlja.

Rani korisnici (13,5%) - i dalje su spremni riskirati, ali su oprezniji i prilagođavaju novu tehnologiju tek nakon što imaju čvrsto mišljenje o tehnologiji prije nego što je koriste. Rani korisnici vole prikupiti informacije i osobno iskustvo s tehnologijom prije nego što je preporučite drugima. Za rad s ranim korisnicima dobro je pružiti smjernice o tome kako započeti.

Rana većina (34%) - Ova kategorija je logična, praktična i temelji se na podacima. Zanima ih tehnologija, ali žele dokaz o njezinoj učinkovitosti. To su ljudi koji gledaju recenzije proizvoda prije kupnje i tiho testiraju alate prije nego što se obvežu.

¹ Difuzija inovacija, Everett M. Rogers, 5. izdanje, 2003

Kasna većina (34%)- Ljudi u ovoj kategoriji trebaju dokaz jednako kao i u rana većina. Također ne vole riskirati, kao i dovoditi u pitanje potrebu za promjenom. Oprezni su i logični. Kasna većina to mora vidjeti da bi povjerovala.

Zaostaci (16%) - Zaostali preferiraju status quo jer znaju što mogu očekivati. Skloni su brzo odustati od isprobavanja novih stvari i neće se potruditi razumjeti kako inovacija funkcionira ako to ne učini odmah i bez komplikacija koje im olakšavaju život. Često su skeptični i trebali bi znati što im osobno koristi

Preporuka za trenere: Nakon što objasnimo grafikon, PITAJTE sudionike je li tema koja ih zanima kako doseći pragmatičare ili nenasilna komunikacija.

Grupna vježba: Kako doći do pragmatičara?

Što utječe na ljude da se uključe u promjenu koju donosi proces obnove?

- **Relativna prednost u odnosu na status quo** - npr. što ću dobiti ako pristanem na obnovu?
- **Kompatibilnost s postojećom situacijom** – npr. učinak višeg standarda energetske učinkovitosti
- **Složenost** - npr. ako unajmim radnika koji će mi promijeniti prozor u jednom danu ili ako pristanem cijelu kuću izolirati kroz nekoliko mjeseci pa promijeniti i prozore...
- **Mogućnost testiranja** - npr. ne mogu testirati prije kupnje (kao auto)
- **Uočljivost** – npr. mogu li to negdje vidjeti pa da se uvjerim da je dobro?

Ključni atributi koji utječu su:

- relativna prednost u odnosu na obveznu tehnologiju;
- kompatibilnost s postojećom stanjem;
- složenost;
- mogućnost testiranja (npr. mogu li se inovacije testirati prije usvajanja);
- uočljivost (npr. jesu li inovacije vrlo vidljive).

Vježba: Kako doći do pragmatičara?

- 3 Grupe:
- Segmentiranje
 - Izgradnja snažne reputacije usmenom predajom
 - Pronađite svoje vratore

Grupa za segmentiranje: usredotočite se na doseganje specifične nišne skupine

Grupa za reputaciju usmenom predajom: uspostavite snažnu reputaciju raspravljajući o načinima i čimbenicima

Grupa za vratore: pronađite svoje vratore i razmislite što će ih potaknuti na angažman

Podijelite se u tri grupe. Svaka grupa ima svoj zadatak:

- Karakterizirajte grupu
- Razmislite o strategiji za pristup grupi
- Tko su čuvari? Kako ih angažirati.

Vrijeme za vježbu: 10min, svaka grupa na kraju predstavlja što su napravili.

Što trebate pripremiti: **preuzmite i ispišite kartice zadataka**

Koristite kartice za vježbu:

Asimetrične informacije

Razgovor s ranjivim društvenim skupinama

Treneri započinju sesijom pitanja i odgovora pitajući svakog sudionika tko je definiran kao "ranjiv" u svojoj zajednici/općini. Na kraju pitanja i odgovora, sudionici su motivirani da pronađu sličnosti i razlike.

podsjetiti sudionike na poziciju stručnjaka i stanovnika. Stručnjaci govore s moćnije pozicije jer razumiju zgradu, propise i pravila, što često nije lako dostupno niti razumljivo stanovnicima, posebno ranjivim socijalnim skupinama. Sudionicima se daje primjer liječnika koji može govoriti na latinskom ili koristiti vrlo složenu terminologiju o nečijem zdravlju. Ovaj primjer pomaže razumjeti osjećaje osobe koja razgovara sa

stručnjacima o svojoj zgradi, svom domu. Sudionici se podsjećaju da je teško vjerovati stručnjaku koji pokušava uvesti neku promjenu, ali ga treba u potpunosti razumjeti i koji je spreman dodatno objasniti.

4 Rad sa stanarima

Modul 4: Rad sa stanarima

Četvrti dio započinje razumijevanjem značenja ranjivosti i ranjivih društvenih skupina. Sudionicima je objašnjeno da je ranjivost vrlo specifična za kontekst. Kako bi razumjeli razlike, od sudionika se traži da opišu tko se smatra ranjivim u njihovom razumijevanju nacionalnog konteksta.

Nenasilna komunikacija

Odjeljak započinje Igrom situacije.

Idemo isprobati

Opis situacije:

Energetski stručnjaci posjećuju jedan od sastanaka vlasnika stanova kako bi prezentirali mogućnost obnove višestambene zgrade. Nakon što je stručnjak završio prezentaciju, skeptična publika počela je postavljati pitanja o prednostima obnove i cjelokupnog procesa. Grupa je zabrinuta zbog potrebe za obnovom uopće, cijenama i mogućnostima financiranja, nejasnom budućnošću i sveukupnim složenim procesom neznanja o tome kada treba započeti s obnovom, preispitujući njezine ekološke, ekonomske i društvene koristi.

Uloge:

- Energetski stručnjaci
- Promatrač
- Stanovnici

Uloga stručnjaka: Sudionici vide opis situacije na slajdu. Situacija je takva da energetski stručnjaci dolaze na jedan od sastanaka vlasnika stanova kako bi predstavili mogućnost obnove stambene zgrade. Nakon što je stručnjak završio prezentaciju, skeptična publika počela je postavljati pitanja o prednostima obnove i cjelokupnog procesa. Svaki sudionik dobiva karticu koja mu dodjeljuje određenu ulogu: energetski stručnjak, promatrač, stanovnik. Na temelju uloge, kartice sadrže opis zadataka koje sudionici moraju ispuniti u igri uloga.

Created by Adrian Cioabă
Eurekka Project

Modul za nenasilnu komunikaciju, preporuka za trenere: Koristite ove kartice za vježbu

Training
Non-violent communication

You are an Observer

As an observer, you do not actively participate in the role play. Your task is to pay close attention to the behavior of participants. Try to remember the concrete examples, if needed make some notes for yourself.

Training
Non-violent communication

You are an Expert

Your role is to speak with a group of residents, answering their questions and trying to address the emerging criticism. Your goal is to convince as many owners as possible that the renovation has relevance and stimulate them to initiate the process.

Training
Non-violent communication

You are a Homeowner

Your role is to be a homeowner who does not know a lot about the renovation process and maybe even hears of it for the first time during the presentation of the expert.

You are confused and not convinced, a lot of information has been presented, not everything was totally clear to you and you do not know how to proceed. Your role is to express your doubts, concerns, and skepticism by asking questions to energy expert, trying to engage other residents in a discussion, and seeking their support of your opinion.

If you remember some questions asked from your experience with residents, it is time to use them.

Training
Non-violent communication

Observer Notes

Body language: Do they look at each other while speaking, do they keep eye contact? Do they show engagement or are they distracted?

Self-expression: In what sequence do participants express themselves? Where do they start from (their feelings, their desires)?

Active listening: do they allow each other to express themselves? Do they finish the sentences without interrupting? Do they nod or allow that they pay attention?

Reaction to criticism: observe how the speakers express disagreement, what are the verbal and nonverbal expressions of this?

Nakon završetka igranja uloga, od promatrača se traži da predstavi nalaze ili ponašanje sudionika koje je primijetio. Zatim, nakon što su sudionici postupali „prirodno“, objašnjavaju im se ključna pravila aktivnog slušanja i etike..

Razgovarajmo o etici

- Sudionici mogu osjetiti pritisak zbog sudjelovanja
- Budite svjesni utjecaja koje sudjelovanje može imati na sudionike
- Budite oprezni pitajući o potencijalno traumatičnim iskustvima: hladnoća, plijesan, opasni uvjeti u zgradi

okruženje i dizajn participativnih aktivnosti mogu imati na sudionike.

Kada se govori o etici, sudionicima se podsjeća da razgovor o domovima i iskustvu života u nezdravim zgradama može biti vrlo traumatičan za ljude. Osim toga, kada se ranjive socijalne skupine pozivaju na sudjelovanje u sastancima ili radionicama, važno je sudjelovanje oblikovati na etičan način, uzimajući u obzir učinke koje

Nenasilna komunikacija kao proces

Nakon objašnjenja, objašnjava se proces nenasilne komunikacije s ključnim fazama i aspektima ponašanja. Ako vrijeme dopušta, sudionici se mogu zamoliti da pokušaju izraziti svoje mišljenje

nenasilnim načinom. Dodatno, bilješke promatrača mogu se ponovno pregledati i zajedno sa skupinom pronaći alternativni način izražavanja onoga što je rečeno.

Promatranje - Osjećaj - Potrebe - Zahtjevi

Prilikom objašnjavanja ciklusa Osjećaj - Potrebe - Zahtjevi sudionicima se također trebaju naglasiti sljedeće točke kako bi se osiguralo da je razumijevanje pojmova prikazanih na grafikonu ujednačeno unutar grupe.

- Promatranje ≠ procjena/prosudba/usporedba
- Sudovi: TKO "JEST" ŠTO, TKO "zaslužuje" ŠTO.
- Promatranje + evaluacija = smanjujemo vjerojatnost da će drugi čuti našu željenu poruku, skloni su čuti kritiku i tako se oduprijeti onome što govorimo.

Aktivno slušanje

Neka pojedinci znaju da ste ih čuli i razumjeli. Kako?

- Okrenite se prema govorniku i uspostavite kontakt očima
- Pratite svoje izraze lica - otkrivaju vaše emocije
- Klimajte glavom, nasmijte se i ispuštajte male zvukove poput "da" i "uh ha", kako biste pokazali da slušate i potaknuli govornika da nastavi
- Ne prekidajte
- Ponavljajući ljudima ono što su upravo rekli
- Paziti da nenamjerno odobrite ili ne odobrite upravo dane informacije
- Otvoreno postavljanje pitanja također pokazuje interes za pojedinca i njegove okolnosti

Kada je riječ o objašnjavanju ključnih načela aktivnog slušanja, sudionicima se treba naglasiti kolika je razlika između pukog slušanja i osjećaja da su zaista saslušani. Sudionicima se daju ključni savjeti aktivnog slušanja prikazani na slajdu, kako bi mogli osigurati sigurno okruženje pri radu s ranjivim zajednicama.

Credited by Ashen Coquet
from Noun Project

Napomena o preporuci modula nenasilne komunikacije za trenere:

Pazite da ne upadnete u ulogu stručnjaka ili savjetnika, jer to može sudionicima podsjetiti na prethodno iskazane asimetrije: [Saznajte više u prezentaciji: Nenasilna komunikacija](#)

Rješavanje sukoba i poremećena grupna dinamika

Konflikti i teške grupne situacije

Konflikti

Sukobi se ili uči u tučnjavu ili sukob između pojedinaca ili grupa. Općenito ga karakterizira kršenje mira ili razumijevanja među uključenim stranama.

1. Identificirati izvor sukoba;
2. Pogledajte dalje od incidenta;
3. Zatražite rješenja od spornih strana;
4. Identificirajte rješenja koja sudionici u sporu mogu podržati;
5. Natjerajte strane u sporu da pristanu na propisano rješenje

Poremećena grupna dinamika

Jedan ili više članova grupe ima poteškoća u praćenju procesa s grupom.

1. Identificirajte člana
2. Zatražite od člana da opiše problem
3. Zatražite od člana popis pozadinskih informacija
4. Zamolite člana za scenarij u slučaju težeg upravljanja situacijom
5. Zamolite člana da procijeni predviđene rezultate
6. Zatražite konkretnu viziju promjene
7. Pitajte što bi uključene strane trebale učiniti da postignu viziju
8. Formulirajte rezultat akcije s uključenim stranama
9. Formulirajte alternativnu akciju u slučaju da prvo rješenje ne uspije
10. Ponovno provjerite s članom je li on/ona na dobrom putu.

Sve upute dobivene na ovom treningu vezane uz komunikaciju te razumijevanje osjećaja i emocija posebno su relevantne za rješavanje i ublažavanje sukoba. Sukobi postaju osobito teški kada se događaju unutar grupa. **Pitajte sudionike o njihovim iskustvima sa sukobima, njihovim osjećajima i emocijama, te o tome s čime su zadovoljni u vlastitom**

ponašanju. Slajd pruža korisne savjete za razumijevanje sukoba i kako ih rješavati u slučaju da se pojave.

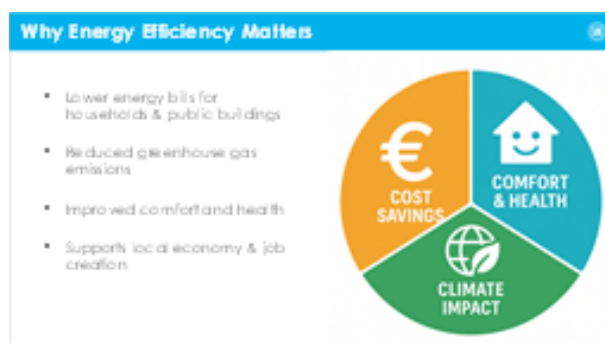
4 Rad sa stanarima

Stvaranje mogućnosti uštede energije i obnove: praktične meke mjere, obnova

Strategije i financiranje

ENERGETSKA UČINKOVITOST ZA UŠTEDU ENERGIJE

Među najučinkovitijim kratkoročnim strategijama za ublažavanje uštede energije je povećanje energetske učinkovitosti. Iako profesionalni stručnjaci za energetiku u poduzećima itd. znaju kako upravljati takvim mjerama i kako ih provoditi, građani obično nisu dovoljno informirani i spremni poduzeti učinkovite, hitne mjere (vidjeti npr. rastuću potražnju za energetske savjetima).

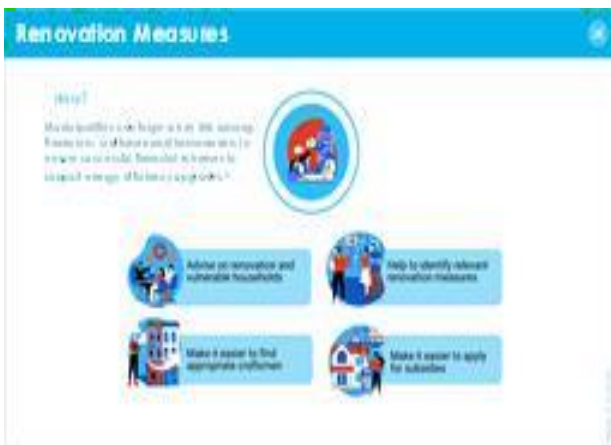
Posebice, ranjiva i energetske siromašna kućanstva mogu imati poteškoća s provedbom obnove ili zamjene neučinkovitih uređaja. Sljedeći odjeljak pruža podršku općinama u podršci njihovim građanima kroz uspostavu vlastitih mogućnosti financiranja, nudi dobre argumente za korištenje u komunikacijskim alatima te

motivira vlasnike kuća da započnu put energetske učinkovite obnove.

Rezultati analize u kontekstu Sporazuma gradonačelnika pokazuju da lokalne vlasti obično stavljaju veći naglasak na općinske zgrade (koje čine 58 % planiranih financijskih instrumenata), a manji na privatne zgrade (pri čemu stambene zgrade čine 30 %, a tercijarne 12 % analiziranih instrumenata). (Economidou i sur. 2023.)

Prethodna iskustva pokazuju da mjere energetske učinkovitosti treba provoditi što bliže ljudima, na razini županijskih ili općinskih zajednica, gradova ili većih gradskih područja, te da ih koordiniraju i komuniciraju lokalni skrbnici.

Za one koji pokušavaju provesti mjere energetske učinkovitosti na razini jedinica lokalne ili regionalne samouprave, zajedno s građanima i za njih, potencijalno nastaju značajni troškovi zbog provođenja kampanja i zapošljavanja osoblja za izravnu i ponovljenu interakciju s ljudima na terenu. Stoga je financiranje takvih mjera ključno, a jedinice lokalnih vlasti često odlučuju fokusirati se na njihovu provedbu mjera isključivo na imovini jedinica lokalnih ili regionalnih samouprava.

Podrška građanima i dalje je ključni izazov.

Jedinice lokalne ili regionalne samouprave u različitim zemljama imaju različite zadatke i podržavaju ih razne agencije, lokalne tvrtke i neprofitne tvrtke u obavljanju tih zadataka. Strategije obnove privatnih zgrada nisu nužno u prvom planu kataloga mjera, međutim, potpora građanima može biti u različitim oblicima, kao što su izdvajanje proračuna lokalnih vlasti za pozive na financiranje obnove, savjetodavne usluge građanima, lako dostupne regulatorne mjere i usmjeravanje na zgrade s najlošijim svojstvima (Certifikat energetske učinkovitosti zgrade razredi G - D) s energetski siromašnim kućanstvima.

Proces obnove obuhvaća nekoliko faza. Kao prvi korak, identificiranje potrebe za obnovom trebali bi podržati energetske savjetnici. Nakon toga slijedi izrada plana obnove. Za izradu tog plana, vlasnici i savjetnici mogu dobiti financijsku podršku putem kredita ili financiranja iz fondova za obnovu.

Ostali financijski instrumenti razlikuju se od zemlje do zemlje i obuhvaćaju širok raspon od izravnih subvencija, preko poreznih poticaja, povoljnih zajmova preko revolving fondova do privatno-javnih partnerstava kao što su ugovori o energetske učinku. U slučaju da su lokalne vlasti suvlasnici u višestambenoj zgradi, financijska rješenja moraju se pažljivo provjeriti kako bi se izbjegli pravni problemi.

Motiviranje vlasnika u višestambenoj zgradi može biti posebno teško u slučaju da vlastita sredstva nisu dovoljna. U tom slučaju različite mogućnosti mogu biti poticajne za postizanje uštede energije i veće energetske učinkovitosti uspostavom plana u kojem se pojedinačne mjere obnove provode jedna po jedna u određenom vremenskom okviru na smislen način. Za takav postupak preporučuju se stručnjaci za energetske učinkovitost i arhitekti.

Treneri sada objašnjavaju različite prednosti i nedostatke za jednu mjeru obnove u odnosu na projekte obnove u paketima. Uključite mogućnost smjernica (roadmap) obnove i plana obnove.

Meke mjere sada se mogu objasniti na sljedećem slajdu koji se širi na različite teme:

Grijanje prostora: Mjere uključuju promicanje učinkovitih praksi grijanja, kao što su snižavanje sobne temperature kada nije zauzeta, brtvljenje propuha i izolacija cijevi za grijanje. Lokalne vlasti mogu podržati provjere sustava grijanja kako bi optimizirale performanse i

identificirale mogućnosti za nadogradnju zastarjelih sustava. Mjere ciljaju na poboljšanja učinkovitosti grijanja kroz praktične korake kao što su ugradnja pametnih termostata, brtvljenje prozora i vrata te pružanje online obuke za učinkovito korištenje peći na drva.

Topla voda za kućanstvo: Kampanje mogu potaknuti usvajanje štedljivog ponašanja, kao što je korištenje ekonomičnih tuševa i smanjenje trajanja tuširanja, zajedno s izolacijskim cijevima u negrijanim područjima kako bi se smanjili gubici topline.

Potrošnja električne energije: Jednostavne, ali dojmljive radnje uključuju prelazak na LED rasvjetu, smanjenje potrošnje **energije** u stanju pripravnosti i korištenje ekoloških programa za kućanske aparate. Kampanje za podizanje svijesti javnosti ističu potencijal tih mjera za uštedu troškova. Kampanje mogu promicati praćenje potrošnje energije. Interaktivni događaji i informativni štandovi na događanjima na razini jedinica lokalnih ili regionalnih samouprava, festivalima, tržnicama dodatno podržavaju svijest javnosti o mogućnostima uštede električne energije.

Obrazovanje: Radionice vezane uz energiju u školama mogu imati cilj izgradnje dugoročne energetske pismenosti među mlađim generacijama i neizravno utjecati na ponašanje roditelja. Interaktivni i zanimljivi formati osiguravaju da učenici i njihove obitelji usvoje održive navike. „Uradi sam“ radionica za građane: može aktivirati jednostavan način razmišljanja o uštedi energije. Radionice usmjerene na vlasnike fotonaponskih sustava kako bi maksimizirali vlastitu potrošnju solarne energije, a inicijative ambasadora angažiraju iskusne korisnike kako bi promovirali prednosti usvajanja obnovljive energije u svojim zajednicama.

Savjetodavne usluge: Mogu se razmotriti jedinstvene kontaktne točke za energetske savjete u zgradama jedinica lokalnih ili regionalnih samouprava ili izvan njih, putujuće savjetnike i provjere uštede energije na gradilištu.

Sljedeća 3 slajda prikazuju postojeće dobre prakse o mekim mjerama za potporu energetski učinkovitim obnovama u privatnim kućanstvima.

Prva komunikacijska kampanja odvija se u različitim jedinicama lokalnih ili regionalnih samouprava i uključuje pristup po kvartovima.

Francuski primjer temelji se na pristupu lokalnim carinama i sudjelovanju građana u kombinaciji s energetske savjetodavnim uslugama s ciljem prevladavanja prvog „tereta“ obnove: dobivanje stručnog savjeta.

Treći primjer usmjeren je na energetske siromašna i ranjiva kućanstva s niskim primanjima, a uključuje savjetovanje „peer-to-peer“ od posebno obučenih socijalnih energetske savjetnika, s ciljem povećanja energetske učinkovitosti privatnih kuća putem savjeta o ponašanju i rješenja s niskim troškovima za uređaje.

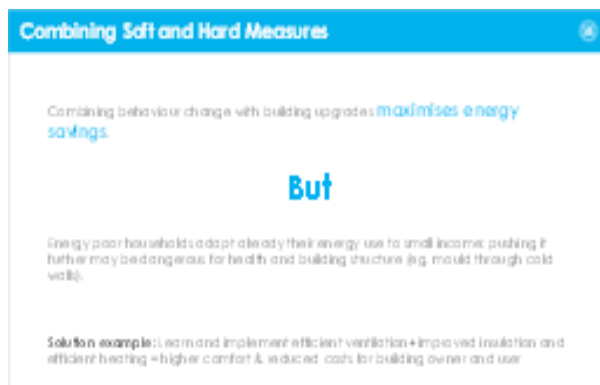

Četvrti primjer u Metzu, Francuska, uključuje građane u šetnji po susjedstvu tijekom kojih se demonstriraju energetske neučinkovitosti i pružaju podršku u prvim savjetodavnim koracima prema odlukama o obnovi.

Kombiniranje mekih i tvrdih mjera

Za kraj, objasnite skriveno energetske siromaštvo: Prema definiciji u literaturi, skriveno energetske siromaštvo je situacija kada kućanstvo ima nenormalno niske troškove energije (Enerdata, 2020) ili niske apsolutne troškove energije (EU Energy Poverty Observatory, 2020). Nedavna istraživanja sugeriraju da problem energetske siromaštva u regiji Središnje i Istočne

Europe pogoršavaju infrastrukturni nedostaci te ga pogoni preniska potrošnja energije, koja je dodatno pogoršana siromaštvom prihoda i lošim stanjem stambenog fonda.

Istraživanja pokazuju² da je značajna skupina kućanstava koja sama ograničavaju potrošnju energije, često zanemarena u trenutnim definicijama i programima podrške. Korištenjem bihevioralnih pitanja umjesto oslanjanja samo na podatke o potrošnji energije, istraživanje identificira kućanstva koja smanjuju potrošnju energije ispod ugodnih razina kako bi izbjegli velike troškove.

Potencijalna rješenja uključuju kombinaciju različitih mjera:

- **Ciljanje i identifikacija:** Pristup pouzdanim podacima je ključan, kao i koordinacija između općinskih odjela. Inovativni alati kao što su umjetna inteligencija i pametne tehnologije mogli bi pomoći u prepoznavanju energetske siromašnih kućanstava bez stigmatizacije.
- **Ponašanje:** Obrasci ponašanja nedovoljno su istraženi aspekt energetske siromaštva i potrebno im je posvetiti više pozornosti.
- **Odgovornost:** razbiti izolirane prostore horizontalno između vladinih odjela – socijalne skrbi, energetike, stanovanja, zdravstva i mobilnosti – i vertikalno na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini te na razini EU-a kako bi se stvorio integriraniji pristup rješavanju problema energetske siromaštva.

Akcije na razini jedinica lokalnih ili regionalnih samouprava: Kako to ostvariti?

Prijedlozi za takve akcije mogu se kombinirati s postojećim lokalnim dobrim praksama ovdje. Trenerima se ovdje savjetuje da započnu ovaj odjeljak pitajući sudionike za njihova rješenja ili dobre primjere prije nego što prođu kroz sljedeći set slajdova.

² Zamka energetske štednje: Povezivanje skrivenog energetske siromaštva sa samoograničenjem u korištenju kućanstava u Austriji, K. Eisfeld, S. Seebauer, Energy Research & Social Science, svezak 84, 2022., 102427., ISSN 2214-6296, <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102427>

Počnite sa strateškim prioritetima:

- Informirano donošenje odluka i planiranje;
- Ažurirati procjene utjecaja klimatskih promjena upotrebom GIS alata i lokalnih projekcija kako bi se informirale ciljane mjere.

Skaliranje pilot projekata: Proširiti dokazane lokalne mjere (energetski učinkovita obnova zgrada lokalnih vlasti, zgrade socijalnog stanovanja, privatne zgrade dobre prakse, kampanje za susjedstvo, poboljšanje javnog prostora, podrška zajednici) na druge četvrti.

Angažman građana: Održavajte participativne pristupe radionicama, kampanjama i mrežama susjedstva kako biste povećali otpornost javnosti.

Održivo financiranje: Iskoristiti nacionalno financiranje i integrirati mjere prilagodbe u proračune urbanog razvoja.

Institucionalna integracija: Ugraditi mjere energetske učinkovitosti u sve procese planiranja jedinica lokalnih i regionalnih samouprava; uspostaviti namjensku ulogu upravljanja klimom.

Regionalna suradnja: Ojačati partnerstva sa susjednim gradovima i akademskim institucijama za zajedničke projekte i razmjenu podataka.

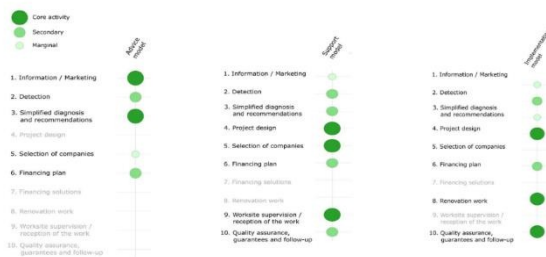
Očekivani ishodi:

- Povećana otpornost na klimatske učinke u svim četvrtima
- Snažnija međuresorna koordinacija i upravljanje
- Bolje pripremljeni i informirani građani
- Povećani kapaciteti za osiguravanje vanjskog financiranja i ispunjavanje nacionalnih zahtjeva za prilagodbu

Sljedeći slajd umetnut je za lokalne dobre primjere ili prakse. Predavači imaju mogućnost razgovarati sa sudionicima o lokalno izvedivim i smislenim rješenjima.

Toolbox: Jedinstvene kontaktne točke (OSS)

Središnje mjesto za usluge = integrirane usluge obnove doma

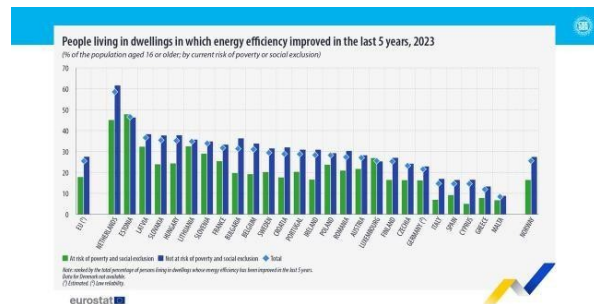
Jedan od alata za rad s ranjivim društvenim zajednicama su kampanje na razini lokalnih ili regionalnih samouprava za podizanje svijesti i jedinstvene kontaktne točke za obnovu zgrada. Sudionicima su objašnjeni različiti modeli na jednom mjestu, kao što su savjeti, podrška i modeli

implementacije temeljeni na uslugama koje OSS nudi. Da biste bolje objasnili koncept OSS-a, pogledajte [zajednica prakse EU Peers](#) kao primjer. Dodatno, kako bi se objasnile komunikacijske kampanje na lokalnoj ili regionalnoj samoupravi, [sudionicima su dani primjeri.](#)

FINANCIJSKA PODRŠKA ZA OBNOVU ZGRADA: ISTRAŽIVANJE MOGUĆNOSTI IZVAN NACIONALNE RAZINE

Započnite svoju prezentaciju uspostavljanjem trenutnog konteksta i pokazivanjem hitne potrebe za mehanizmima financijske potpore. Koristite statistiku za prikaz napretka i nejednakosti.

Godine 2023. 25,5 % stanovništva EU-a u dobi od 16 ili više godina živjelo je u stambenim objektima u kojima je energetska učinkovitost poboljšana u posljednjih pet godina. Manje je vjerojatno da će osobe izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti izjaviti da žive u stambenim objektima s poboljšanom energetsom učinkovitošću (17,8 %) u usporedbi s onima koji nisu izloženi riziku (27,5 %).

Pružite dodatni kontekst objašnjavanjem ključnih definicija kako biste osigurali da vaša publika razumije opseg informacija koje prezentirate i može procijeniti grafikon.

*Stanovi s poboljšanjem energetske učinkovitosti buhvaća sve mjere koje utječu na toplinske uvjete stana. Ovim pokazateljima obuhvaćene

su ključne mjere obnove: nadogradnja toplinske izolacije u vanjskim zidovima, krovovima ili podovima; zamjena jednokomornih stakala dvostrukim ili trostrukim staklima; te ugradnja učinkovitijih sustava grijanja..

*Osobe izložene riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti su osobe koje se suočavaju s barem jednim od triju stanja: rizikom od siromaštva, teškom materijalnom i socijalnom oskudicom ili životom u kućanstvu s vrlo niskim intenzitetom rada.

Prijedite na raspravu o glavnim mehanizmima financiranja EU-a, počevši od kohezijske politike kao temeljnog izvora financiranja.

Kohezijska politika

2021-2027 Cohesion Policy Support for Energy Efficiency and Building Renovation

- RRF and cohesion funding combined will provide over €66bn for energy renovation across the EU until 2029

Current Cohesion Policy Funding (2021-2027)

- **€10.6bn** is allocated to renovation and energy efficiency projects in the **public sector**.
- **€6.5bn** of EU funds is earmarked for energy renovation of the **housing stock**.
- **€2.9bn** is allocated to **enterprises** subject to energy efficiency requirements.

Posebno za energetske obnovu stambenog fonda namijenjeno je 6,5 milijardi EU fondova.

Procjenjuje se da je iz kohezijske politike predviđeno 20 milijardi eura za energetske obnovu i energetske učinkovitost.

Uz sufinanciranje država članica to bi moglo doseći 29 milijardi eura. Ta sredstva sama po sebi ne mogu pokriti ulaganja potrebna za postizanje cilja smanjenja emisija za 55 % do 2030.

2021-2027 Cohesion Policy Funding for Building Renovation

Source: Renovate Europe, (April, 2023), 2021-2027 Cohesion policy support for energy efficiency and building renovation

Mehanizam za oporavak i otpornost naglašava da je, unatoč tome što je riječ o zasebnom izvoru financiranja, i dalje usko povezan s kohezijskom politikom zbog prirode prioriteta financiranja i potrebe za regionalnim djelovanjem. Skrenite pozornost na vremensku crtu i kontekst stvaranja Mehanizma za oporavak i otpornost.

Mehanizam za oporavak i otpornost

The Recovery and Resilience Facility (RRF)

- National Recovery and Resilience Plans
- In 2021, the [Renovate2Recover study](#) found that amongst the 18 Member States' NRRPs analysed, €39.9bn* was allocated buildings renovation (about 8% of total)
- Planned RRF investments are concentrated in the residential sector, which receives over €23bn (58%) of funding.

Mehanizam za oporavak i otpornost je alat kojim se nude bespovratna sredstva i zajmovi za pomoć ulaganjima i reformama u državama članicama EU-a, središnja je točka instrumenta NextGenerationEU.

Komisija je pozajmila novac na financijskim tržištima upotrebom Instrumenta, koji je

privremeni instrument kako bi se državama članicama pomoglo u provedbi ulaganja i reformi. Države članice time rješavaju probleme navedeni u preporukama za pojedinu zemlju u okviru europskog semestra za koordinaciju ekonomskih i socijalnih politika, i dosljedne su ciljevima EU-a.

Instrument je počeo s radom u veljači 2021. Od početka pandemije u veljači 2020. do kraja prosinca 2026. osigurava sredstva za ulaganja i promjene koje su uvele države članice. Da biste bili prihvatljivi za financiranje do dogovorenog iznosa, države članice moraju Europskoj komisiji dostaviti svoje planove za oporavak i otpornost u kojima navode reforme i ulaganja koje namjeravaju provesti do kraja 2026.

Nacionalni planovi za oporavak i otpornost odobreni su nakon pandemije bolesti COVID 2021., prije sukoba u Ukrajini i energetske krize koja je uslijedila, rasta cijena energije i rasta troškova života. Cilj Mehanizma za oporavak je povećati digitalizaciju, omogućiti državama članicama da ostvare klimatske ciljeve EU-a za 2030. i 2050. te dati poticaj za oporavak gospodarstava od krize nakon pandemije bolesti COVID-a.

Prikaz nacionalnih planova, planiranih reformi i ulaganja [svake države članice](#).

Države članice osigurale su ukupno više sredstava za energetska obnova u okviru Mehanizma za oporavak i otpornost (približno 46 milijardi eura u 18 država članica). U tim državama članicama planirana ulaganja iz Mehanizma za oporavak i otpornost koncentrirana su u stambenom sektoru, koji prima više od 23 milijarde eura (58 %) sredstava. Zgrade javnog sektora drugi su najveći cilj za ulaganja s gotovo 13 milijardi eura (34 %), a slijede industrijski/komercijalni sektor s 2,9 milijardi eura (7 %).

Upoznati specijalizirane financijske institucije i njihovu ulogu u financiranju obnove zgrada.

Grupa Europske investicijske banke (EIB)

Objasnite strukturu i područja fokusa Grupe EIB-a

Provide financial solutions for housing providers, municipalities, and companies in the housing sector

Finance:

- Innovative Housing
- Renovated Housing
- New Build Housing

Check out if your project qualifies for support: [The EIB Group Green Checker](#)

Grupa EIB-a sastoji se od Europske investicijske banke i Europskog investicijskog fonda.

Oni financiraju i podržavaju inovativne stambene projekte, obnovu postojećih stanova radi povećanja energetske učinkovitosti, izgradnju pristupačnog stanovanja, poput smještaja za izbjeglice i prihvatnih centara,

studentskog i učeničkog smještaja, smještaja za ključne radnike i sezonske radnike, domova za njegu te smještaja za starije osobe.

Uvedite praktične alate koji mogu pomoći programerima projekata. Obavezno omogućite dostupnost poveznica, otvorite alate tijekom prezentacije, pokažite kako rade.

EIB Group Green Checker internetski je alat koji je razvio EIB Advisory u suradnji sa službama EIB-a i EIF-a, uz vanjsku tehničku savjetodavnu potporu i financijsku potporu savjetodavnog centra InvestEU.

Internetske stranice omogućuju financijskim posrednicima i krajnjim korisnicima Grupe EIB-a da procijene transakcije ili potprojekte krajnjih korisnika u odnosu na primjenjive kriterije prihvatljivosti, da procijene utjecaj na klimu, ako je primjenjivo, te da preuzmu rezultate procjene u obliku dokumenta o rezultatima EIB Group Green Checker.

Uvedite pitanje potrebe tehničke pomoći i podrške tijekom provedbe projekta. Pitajte sudionike koja im tehnička pomoć najviše nedostaje u provedbi projekata obnove zgrada i povećanja energetske učinkovitosti. Nastavite s mehanizmima tehničke pomoći i savjetodavne potpore.

Postrojenje ELENA

ELENA-European Local ENergy Assistance

Provides technical assistance grants for the design and implementation of energy efficiency, building-integrated renewable energy investments, and innovative urban transport.

Technical assistance grants for public and private entities, covering up to 90% of the project's preparation costs

For the residential sector: ELENA helps private individuals and homeowner associations prepare and implement energy efficiency renovations and renewable energy projects targeting privately and publicly owned single-family and multi-family buildings

- Support investment programmes above €30 million with a three-year period.

ELENA
European Local
Energy Assistance

Instrument ELENA nudi sredstva za tehničku pomoć u područjima osmišljavanja i provedbe energetske učinkovitosti, integriranih ulaganja u obnovljivu energiju i inovativnog gradskog prijevoza.

Europski stručni centar za javno-privatna partnerstva (EPEC)

European PPP Expertise Centre (EPEC)

- Supports EU Member States, Candidate Countries and other partners in their work on **public-private partnerships (PPPs)**

- Well-managed and regulated PPPs can be effectively mobilized for the housing sector

EPEC offers:

- Sharing good practice and addressing practical issues in PPPs implementation
- Support in the development of PPP legal and regulatory frameworks, institutional arrangements, and processes

Objasniti javno-privatna partnerstva kao alternativni model financiranja. Skrenite pozornost publike na činjenicu da se financiranju može pristupiti i iz perspektive uključivanja zainteresiranih izvođača i trgovačkih društava, ali regulatorni okvir za to

treba biti spreman. Kada je riječ o javno-privatnim partnerstvima, naglasi nužnost strogih i jasnih kriterija za izvođače i isporučene radove.

Europski stručni centar za javno-privatna partnerstva (EPEC) osnovan je 2008. kako bi podupirao države članice EU-a, zemlje kandidatkinje i druge partnere u njihovu radu na javno-privatnim partnerstvima.

Javno-privatno partnerstvo je dogovor između javnog tijela i privatnog partnera čiji je cilj javni infrastrukturni projekt, a usluga na temelju dugoročnog ugovora poznata je kao javno-privatno partnerstvo. Privatni partner preuzima znatne rizike i upravljačke dužnosti u skladu s ovim sporazumom. Javno tijelo privatnom partneru plaća na temelju uspješnosti za pružanje usluge ili mu dodjeljuje pravo na ostvarivanje prihoda od pružanja usluge, kao što je naplata cestarine od korisnika mosta. Privatno financiranje obično je uključeno u javno-privatno partnerstvo. Ako su pravilno pripremljeni, projekti javno-privatnog partnerstva mogu donijeti znatne koristi javnom sektoru i korisnicima projekta.

Predstavite alternativne opcije podrške koje ne financiraju izravno, već nude mehanizme jamstva za ostvarivanje kredita i ulaganja.

InvestEU

InvestEU

- Provides financial support for building renovation projects across the EU, aiming to boost energy efficiency and contribute to climate goals
- Guarantee fund, leveraging private and public investment
- The InvestEU Advisory Hub - connects project promoters and intermediaries with advisory partners, who work directly together to help projects reach the financing stage.
- To request advisory support – follow [the Central Entry Point](#)

InvestEU je program financiranja koji traje od 2021. do 2027. i nastavlja rad [Europskog fonda za strateška ulaganja u okviru Junckerova plana](#). Cilj mu je mobilizirati 650 milijardi eura ulaganja u održivu infrastrukturu, uključujući obnovu zgrada. Program koristi mehanizam jamstva, što znači da pruža sigurnosnu mrežu za zajmove i

ulaganja drugih financijskih institucija. InvestEU ima cilj od 50 % za klimatske i okolišne projekte te se fokusira na sustainability proofing, što znači da projekti moraju dokazati svoj pozitivan utjecaj na okoliš..

Savjetodavni centar InvestEU, kojim upravlja Europska komisija i koji se financira iz proračuna EU-a, povezuje posrednike i promotore projekata sa savjetodavnim partnerima koji izravno surađuju kako bi pomogli inicijativama u napredovanju do faze financiranja.

Predstavite druge izvore koje EU može ponuditi, ako se financiranje ne može izravno poduprijeti, još uvijek postoji više platformi na kojima se mogu dobiti stručni savjeti o financiranju i pronaći primjeri najbolje prakse. Europska koalicija za financiranje energetske učinkovitosti potiče sudionike da stupe u kontakt s nacionalnim čvorištima, i istraže kako i na koji način mogu imati koristi od koalicije. Otvorite DEEP platformu i pokažite sudionicima kako to funkcionira.

Europska koalicija za financiranje energetske učinkovitosti

European Energy Efficiency Financing Coalition

- Aims to increase private financing in energy efficiency, supporting the implementation of the Energy Efficiency Directive and the Energy Performance of Buildings Directive
- Brings together the European Commission, the 27 EU Member States, financial institutions and other relevant stakeholders
- Consists of: General Assembly, Expert Platform, National hubs, the Secretariat

[DEEP - the de-risking energy efficiency platform](#)

povećati privatno financiranje kako bi se pomoglo u ispunjavanju energetske i klimatskih ciljeva EU-a za 2030. i 2050.

Koalicija je organizirana u tri sloja, a podupire je Tajništvo:

- **Opća skupština** uključuje predstavnike na visokoj razini svih članica Koalicije, a njome predsjedava Komisija.
- **Stručna platforma** bit će sastavljena od radnih skupina, koje uključuju visokokvalificirane stručnjake iz baze članova Koalicije, imenovane za rješavanje prioritarnih tema koje proizlaze iz Opće skupštine.
- **Čvorišta** služe kao predstavnici Koalicije na svakom nacionalnom tržištu. Svaka država članica EU-a definirat će poseban mandat za svoje nacionalno središte u pogledu financiranja energetske učinkovitosti i imenovati nacionalno tijelo koje će nadzirati njegovu provedbu. Kao takve, pojedinačne zemlje imaju primarnu odgovornost za rad i dužnosti svojih centara, a primaju potporu Europske

komisije i Tajništva.

- **Tajništvo**, sa sjedištem u Bruxellesu, podupire koaliciju pružajući administrativnu i stručnu pomoć. Na nacionalnoj razini pruža stručno znanje po državama članicama EU-a i njihovim centrima kako bi pomoglo državama članicama EU-a i njihovim centrima da učinkovito izvršavaju dodijeljene im mandate.

[DEEP – platforma za smanjenje rizika energetske učinkovitosti](#) – paneuropska je baza podataka otvorenog koda koja nudi detaljne podatke, analize i dokaze o više od 20.000 projekata energetske učinkovitosti u industrijskom i građevinskom sektoru. Zahvaljujući rezultatima, omogućuje programerima projekata, financijerima i ulagačima da učinkovitije procijene rizike i povrate ulaganja u energetska učinkovitost diljem Europe. Europska komisija poziva sve dionike na tržištu da podrže ovu inicijativu doprinosom dostupnim financijskim podacima i podacima o uspješnosti.

Prije nego što objasnite potprogram LIFE za prelazak na čistu energiju, pitajte sudionike jesu li čuli za njega ili su se ikada prijavili kao korisnici ili su ikada bili pozvani u probnoj/početnoj fazi (pilot), pridruženi partneri na neki od projekata. Pitajte s kojim su se izazovima suočili tijekom postupka prijave ili što ih je spriječilo da se prijave. Predstavite LIFE i Obzor Europa u jednom bloku, objasnite da je Obzor uglavnom za istraživanje, a LIFE za provedbu akcija.

EU LIFE potprogram za prelazak na čistu energiju

LIFE Clean Energy Transition

- Supports the delivery of EU policies in the field of sustainable energy
- A budget of nearly EUR 1 billion from 2021 to 2027
- Supports also one-stop shops for energy renovations, skills development, and actions to tackle energy poverty
- [Funding & tender opportunities portal](#)
- [Support for Applicants](#)

EU LIFE program pruža financijsku potporu za obnovu zgrada, posebno s naglaskom na prijelaz na čistu energiju i napore za dekarbonizaciju. Njime se financiraju projekti kojima se razvijaju okviri za održivu obnovu zgrada, privlače privatna ulaganja i podupiru lokalne i regionalne inicijative. LIFE nudi

sufinanciranje za projekte koji razvijaju nacionalne, regionalne i lokalne okvire, podupiru projekte koji grade stručnost i organizacijske inovacije potrebne za razvoj i provedbu projekata.

Obzor Europa. Klaster 5: Klima, energija i mobilnost

Obzor Europa, ključni program financiranja EU-a za istraživanje i inovacije od 2021. do 2027., podupire energetska učinkovitost kroz različite inicijative, posebno u okviru klastera 5: Klima, energija i mobilnost.

Horizon Europe. Cluster 5: Climate, Energy and Mobility

- Key funding program for research and innovation

Contact Partnerships!

Follow -> [Partnerships in Horizon Europe](#)

Built4People Partnership

[Funding & tender opportunities portal](#)

Ovaj klaster nastoji se boriti protiv klimatskih promjena produbljivanjem razumijevanja njihovih uzroka, razvoja, rizika, utjecaja i prilika. Cilj mu je učiniti energetske i prometni sektor ekološki prihvatljivijim, učinkovitijim, konkurentnijim, inteligentnijim, sigurnijim i otpornijim.

Cilj europskih partnerstava s EU-om i pridruženim zemljama, privatnom sektoru, zakladama i drugim dionicima treba odgovoriti na globalne izazove i modernizirati industriju.

Partnerstvom koje je zajednički programirao Built4People u okviru programa Obzor Europa promiču se održiva obnova i inovacije u izgrađenom okolišu EU-a.

Vizija partnerstava je stvoriti visokokvalitetna, niskouglična i energetske učinkovita izgrađena okruženja koja ubrzavaju prelazak na održivost. Partnerstvom će se objediniti cijeli lanac vrijednosti i uspostaviti sektorski inovacijski klasteri diljem EU-a.

Njegovi su ciljevi trostruki: znanstveni – poticanje holističkih inovacija za održivost; gospodarski – revitalizirati sektor održivim praksama; i društveni – za promicanje promjene ponašanja prema održivom životu. Ti će se ciljevi postići pristupom usmjerenim na korisnika.

Prije uvođenja Instrumenta za tehničku potporu (TSI) potaknite sudionike da budu više u kontaktu s nacionalnom razinom. Neke od opcija potpore EU-a kao TSI-ja moguće su na temelju prijave i zahtjeva države članice, stoga je važno da se izazovi s kojima se dionici suočavaju u obnovi zgrada i energetske učinkovitosti upoznaju na nacionalnoj razini. To bi nacionalnim tijelima omogućilo da traže mogućnosti potpore kao TSI.

Instrument za tehničku potporu (TSI)

Technical Support Instrument (TSI)

- €864 million for the period 2021-2027
- Tailor-made technical expertise to EU Member States to design and implement reforms
- Does not require co-financing from Member States
- Technical Support to implement reforms in the context of EU economic governance, Recovery and Resilience Plans, economic adjustment programs, reform at own initiative.

Potpora reformama u okviru Instrumenta za tehničku potporu započinje zahtjevom za potporu države članice EU-a. Države članice EU-a mogu zatražiti tehničku potporu u skladu s TSI-jem kako bi:

- proveli reforme kojima se povećava

otpornost u kontekstu gospodarskog upravljanja EU-a, kao što su preporuke za pojedine zemlje u okviru [europskog semestra](#) i na temelju provedbe prava EU-a

- pripremiti, izmijeniti, provesti i revidirati nacionalne planove za oporavak i otpornost u okviru Mehanizma [za oporavak i otpornost](#)
- provedba programa ekonomske prilagodbe
- provode reforme poduzete na vlastitu inicijativu

Potporu može pružiti izravno Komisija koristeći se svojim internim znanjem ili u suradnji s vanjskim pružateljima tehničke potpore: stručnjacima iz međunarodnih organizacija, trgovačkih konzultantskih društava i nacionalnih vlada država članica EU-a (TAIEX), pojedinačnim stručnjacima iz privatnog sektora.

Predstavite Socijalni fond za klimatsku politiku (SCF), pitajte sudionike hoće li troškove energetske tranzicije posebno osjetiti neke društvene skupine u svom kontekstu. Kada objašnjavate SCF, navedite neke informacije o [sustavu trgovanja emisijama](#) i pitajte sudionike kako to može utjecati na stanovništvo u njihovom kontekstu.

Socijalni fond za klimatsku politiku (SCF)

Social Climate Fund

- From 2026
- Created to alleviate the social and economic impacts arising from the ETS2
- National Social Climate Plans
- Structural measures and investments in energy efficiency and renovation of buildings, clean heating and cooling and integration of renewable energy, as well as for zero- and low-emission mobility solutions
- Check out [the authorities responsible for the preparation of their Social Climate Plans](#)

Socijalni fond za klimatsku politiku (SCF) uspostavljen je zajedno sa sustavom trgovanja emisijama [ETS2](#), sustavom EU-a za trgovanje emisijama koji obuhvaća izgaranje goriva u zgradama, cestovnom prometu i drugim sektorima. Kako bi se osigurala pravedna tranzicija prema klimatskoj neutralnosti, glavni je cilj SCF-a ublažiti socijalne i gospodarske učinke ETS2.

Države članice izradit će nacionalne socijalne planove za klimatsku politiku u kojima se navode i objašnjavaju sve planirane mjere i ulaganja za potporu ranjivim kućanstvima, korisnicima usluga prijevoza i mikropoduzećima.

Planovi bi se trebali temeljiti na savjetovanju na nacionalnoj razini s lokalnim i regionalnim vlastima, predstavnicima gospodarskih i socijalnih partnera, civilnim

društvom i organizacijama mladih te drugim dionicima.

Naglasite mogućnost potpore koje su prilagođene kontekstu srednje i istočne Europe – Modernizacijski fond

Modernizacijski fond

Modernisation Fund

- Supports modernisation of energy systems in 13 lower-income EU Member States
- From 2021 to 2030
- Among supported options, energy efficiency in buildings, support to low-income households, including in rural and remote areas, to address energy poverty

The infographic titled 'MODERNISATION FUND' shows 'supporting investments in' three areas: 'ENERGY EFFICIENCY', 'RENEWABLE ENERGY', and 'ENERGY INFRASTRUCTURE'. Below this, it lists '13 lower-income Member States' with their respective flags: Bulgaria, Czechia, Estonia, Greece, Hungary, Italy, Latvia, Lithuania, Malta, Poland, Portugal, Slovakia, and Slovenia. At the bottom, it states 'Funded by the EU Emissions Trading System'.

U 13 država članica EU-a s nižim prihodima Modernizacijski fond pomaže u modernizaciji energetske sustava i povećanju energetske učinkovitosti. Uspostavljen je 2018. s ciljem pomoći državama članicama primateljicama u ispunjavanju ciljeva europskog zelenog plana i njihovih klimatskih ciljeva za razdoblje 2021. – 2030. Države članice korisnice su Bugarska,

Češka, Estonija, Grčka, Hrvatska, Latvija, Litva, Mađarska, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovenija i Slovačka.

Šest prioriteta područja:

- proizvodnja i uporaba energije iz obnovljivih izvora, uključujući vodik iz obnovljivih izvora;
- grijanje i hlađenje iz obnovljivih izvora;
- smanjenje ukupne potrošnje energije zbog energetske učinkovitosti, među ostalim u industriji, prometu, zgradarstvu, poljoprivredi i otpadu;
- skladištenje energije i modernizacija energetske mreže, uključujući upravljanje potražnjom, centralizirano grijanje, mreže za prijenos električne energije i povećanje interkonekcija među državama članicama;
- potpora kućanstvima s niskim prihodima, među ostalim u ruralnim i udaljenim područjima, kako bi se riješio problem energetske siromaštva i modernizirali njihovi sustavi grijanja i infrastruktura za mobilnost s nultim emisijama;
- pravedna tranzicija u regijama ovisnima o ugljiku kako bi se poduprla preraspodjela, prekvalifikacija i usavršavanje radnika, obrazovanje, inicijative za traženje posla i novoosnovana poduzeća.

Smjestite fondove i dostupne opcije podrške unutar šireg okvira proračuna EU – Višegodišnjeg financijskog okvira (VFO). Potaknite sudionike da prate rasprave i razvoj događaja u okviru nadolazećeg VFO-a kako bi bili upoznati s mogućnostima podrške.

Novi višegodišnji financijski okvir (VFO) – prijedlog proračuna EU-a za razdoblje 2028.–2034.

Komisija je 16. srpnja 2025. predstavila svoj prijedlog ambicioznog i dinamičnog Višegodišnjeg financijskog okvira (VFO), što je bio samo početni prijedlog, a ne konačna odluka. Za VFO je potrebna suglasnost svih triju ključnih institucija EU-a: Europska komisija – već je predstavila svoj prijedlog, Europski parlament – mora odobriti konačni proračun, Vijeće EU-a (svih 27 država članica) – mora postići jednoglasni dogovor.

Ovi pregovori obično traju 1-2 godine. S obzirom na to da je prijedlog predstavljen tek u srpnju 2025., možemo očekivati da će se pregovori nastaviti i do 2026., a možda i do 2027.

Ovo razdoblje pregovora predstavlja priliku za jedinice lokalne i regionalne samouprave, energetske agencije i povezane dionike u obnovi zgrada i energetske učinkovitosti da:

- se zalažu za namjenske tokove financiranja
- se zalažu za povećanje izdvajanja za klimatske i energetske programe
- utječu na oblikovanje novih mehanizama financiranja
- skreću pozornost na perspektivu i specifičnosti zemalja srednje i istočne Europe

Konačni VFO mogao bi izgledati sasvim drugačije od prvotnog prijedloga Komisije, a kako bi ga mogli oblikovati, svoj doprinos možete dati ovdje -> [Platforma za javna savjetovanja i povratne informacije](#)

Za više informacija o novom informacijskom centru za proračun EU-a > [proračuna EU-a](#)

Neke relevantne činjenice za energetske učinkovitost u zgradama

Novi Europski fond za konkurentnost ulagat će u strateške tehnologije. Svoju će potporu usmjeriti na četiri područja:

1. čista tranzicija i dekarbonizacija;
2. digitalna tranzicija;
3. zdravstvo, biotehnologija, poljoprivreda i biogospodarstvo;
4. obrana i prostor.

Obzor, zajedno s 10. okvirnim programom za istraživanje i istraživanje Inovacije, surađivat će s Europskim fondom za konkurentnost i Inovacijskim fondom kako bi se osigurale istraživačke aplikacije i inovacije kojima se podupiru napori za dekarbonizaciju

Nacionalni i regionalni planovi partnerstva koje će izraditi države članice i regionalna tijela zajedno će povezati reforme s čistim ulaganjima, poduprijeti klimatske i energetske ciljeve EU-a za 2040. i poduprijeti lokalne zajednice i poduzeća u prelasku na čistu energiju. Nacionalni i regionalni planovi partnerstva kombinirat će sredstva EU-a koja provode države članice i regije.

DOBRE PRAKSE FINANCIJSKIH INSTRUMENATA ZA ENERGETSKI SIROMAŠNA KUĆANSTVA

Jedna od glavnih prepreka obnovi zgrada je financiranje. Na početku su sudionici objasnili opće instrumente koji se koriste za financiranje obnove. Kasnije se fokus sužava na primjere financijskih instrumenata koji se posebno bave energetski siromašnim stanovništvom. Primjenjivi na ranjiva kućanstva, često nemaju financijskih kapaciteta da si priušte čak i osnovne potrebe.

Funding Renovations

3 Barriers to stakeholder engagement

- **Government Grants:** In some regions, government agencies offer grants to support specific types of renovations, especially those focused on energy efficiency, historic preservation, or community development. Check with local housing or development authorities for potential grants.
- **Government Loans:** Various government-backed loan programs are designed specifically for home renovations. These loans often provide favorable terms and can include the cost of both the home purchase and renovation expenses.
- **Local or State Programs:** Some municipalities or states offer programs to encourage property improvement. This might include low-interest loans, grants, or tax incentives. Research programs available in your specific location.

Good Practices on financial instruments for vulnerable population groups

- **Energy Efficiency Vouchers** - (Vale Eficiência, Portugal) targeted at energy-poor households. An individual voucher is a sum of money to be spent by a household for measure(s) improving the energy performance of a dwelling.
- **Consultations and financial starter pack** - (Caritas-Stromscheck, Germany) consulted low-income households to identify possible energy-saving measures. After the consultation and visit, the households receive a "starter package" for energy-saving measures.
- **Revolving fund** - (Municipality of Ghent, Belgium). Transformed system of additional subsidies into a revolving fund. People are now able to receive a substantial low-rate long term loan from the city. Up to 30,000 euros. This loan will be aimed at basic housing quality, insulation and investments in renewable energy.

Read more about Energy Efficiency Vouchers and Energy Starter Pack
Read more about the available financial support options and your local initiatives
Check RENOCERTIFIC - a platform for energy efficiency measures and incentives for professionals

Važno je zadržati ovu specifikaciju i usredotočiti se na instrumente, a treneri su pozvani da istaknu poveznice [OVDJE](#) o financijskim programima podrške ranjivim skupinama stanovništva, [interaktivnu bazu](#) podataka o dostupnim mogućnostima financijske potpore i RENOVERTY-jevu [prezentaciju o vrstama financijskih instrumenata](#) u različitim zemljama za inspiraciju.

Dobre prakse za jedinice lokalnih i regionalnih samouprava za financiranje energetski učinkovitih obnova energetski siromašnih kućanstava uključuju neobvezujuće mjere kao što su besplatne energetske provjere i savjetovanja na licu mjesta te financijske instrumente koji su posebno usmjereni kao što su energetski vaučeri i revolving fond jedinica lokalnih i regionalnih samouprava.

Inventar resursa za trening

Dodatni vanjski resurs	Tip	Ciljna skupina
PRIRUČNIK O ENERGETSKOM SIROMASTVU	Meke mjere za stvaranje uštede energije	Energetski savjetnici
Infografika mekih mjera za stvaranje uštede energije	Meke mjere za stvaranje uštede energije	Energetski stručnjaci
Nenasilna komunikacija (NVC)	Meke mjere za stvaranje uštede energije	Energetski stručnjaci
Dom protiv kuće	Meke mjere za stvaranje uštede energije	Energetski stručnjaci
Predrasude i skepticizam ppt	Meke mjere za stvaranje uštede energije	Energetski stručnjaci
Priručnik za gradove za uštedu energije o hitnim mjerama za uštedu energije	Meke mjere za stvaranje uštede energije	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
Smjernice za provedbu strategija obnove zgrada	Meke mjere za stvaranje uštede energije	Energetski stručnjaci
Zagovaranje održive energije u srednjoj i istočnoj Europi	Meke mjere za stvaranje uštede energije	Energetski stručnjaci
Moduli za obnovu za obuku trenera: podrška zajednice , Ušteda energije nakon obnove Savjeti tijekom obnove Financijski mehanizmi Dobre prakse projekta obnove Vrste obnove Demistificiranje mitova Kako motivirati Upotreba energije	socijalne vještine za pristup energetske siromašnim kućanstvima Financiranje i još mnogo toga	Sve
Video: Ranjive skupine: Zašto energetske siromaštvo utječe osobito osobe s invaliditetom?	socijalne vještine za pristup energetske siromašnim kućanstvima	Sve

Stajalište stručnjaka: Što su vještine nužno za borbu protiv energetske siromaštva	socijalne vještine za pristup energetske siromašnim kućanstvima	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
Kompaktni tečaj EPAH-a, _ Savjetodavni centar EU-a za energetske siromaštvo (EPAH) – platforma tečaja	socijalne vještine za pristup energetske siromašnim kućanstvima	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
socijalne vještine za pristup energetske siromašnim kućanstvima	socijalne vještine za pristup energetske siromašnim kućanstvima	Energetski stručnjaci
Priručnik EPAH-a za planiranje mjera protiv energetske siromaštva	ostalo: sve	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
Kurikulum obuke EUREM EnergyManager	drugi:	Energetski stručnjaci
Pokazatelji energetske siromaštva Sporazuma gradonačelnika EU: izvješćivanje Savez Gradonačelnici - Europa	drugi:	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
Prikupljanje sredstava o energetske siromaštva, uključujući najbolje prakse općina: energetsko siromaštvo Savez Gradonačelnici - Europa	drugi:	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
Sredstva za potpore i zajmove za obnovu	financiranje energetske obnove	Sve
Senzibilizirajući video o posljedicama energetske siromaštva: Brézt Métropole događaj "Maison des sens" o energiji siromaštvo (studeni 2022.)	suradnja s lokalnim dionicima	Sve
Priručnik EPAH-a za dijagnosticiranje energetske siromaštva	suradnja s lokalnim dionicima	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
7 praktičnih koraka za dijagnozu energetske	suradnja s lokalnim dionicima	Jedinice lokalne i regionalne

<u>vodič</u>		
Prevedeno na sve jezike EU-a		
<u>Skup alata za energetske solidarnost – praktični načini za energetske zajednice za rješavanje problema energije siromaštvo</u>	suradnja s lokalnim dionicima	Sve
<u>Alati za savjetovanje vlasnika etažnih vlasništva / zajednica (na njemačkom)</u>	suradnja s lokalnim dionicima	Vlasnici velikih nekretnina
<u>Komunikacijski materijali, alati i strategije za upravitelje nekretnina (na njemačkom)</u>	suradnja s lokalnim dionicima	Stručnjaci za energetiku
<u>Obnova bez energije Kako uključiti korisnike</u>	suradnja s lokalnim dionicima	Energetski savjetnici
<u>Popratni vodič za razvoj SECAP-a u regiji srednje i istočne Europe</u>	suradnja s lokalnim dionicima	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
<u>CEESEU materijali za obuku svezak 1</u>	suradnja s lokalnim dionicima	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
<u>CEESEU materijali za obuku vol 2</u>	suradnja s lokalnim dionicima	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
<u>PANEL 2050 Regionalni treninzi u Estoniji – sažetak</u>	suradnja s lokalnim dionicima	Energetski stručnjaci
<u>Vodič za razvoj strategija za energiju zgrada urbana obnova</u>	Mjere energetske obnove	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
<u>Vodič za lokalne vlasti u srednjoj i istočnoj Europi za razviti putovnice za obnovu zgrada</u>	Mjere energetske obnove	Jedinice lokalne i regionalne samouprave
<u>Njemačka sredstva za potporu obnovi</u>	Mjere energetske obnove	Jedinice lokalne i regionalne samouprave

<u>Preporuke za djelovanje za energetske učinkovitiju obnovu etažnog vlasništva Udruge vlasnika</u> (na njemačkom)	Mjere energetske obnove	Energetski stručnjaci
<u>Inovativno osposobljavanje o energetske učinkovitoj obnovi zgrada</u>	Mjere energetske obnove	Energetski stručnjaci

Prilog 1: Internetske poveznice na glavni trening

[Prezentacija treninga](#) dostupna je za korištenje online ovdje.

[Priručnik za trening za sudionike](#) dostupan je online ovdje.

[Upitnik za sudionike](#)

[E-pošta za uključivanje](#)

[Vježba prije treninga](#)

Prilog 2: Upitnik o potrebama za osposobljavanjem

Željeli bismo vam pomoći u vašem radu na olakšavanju obnove zgrada i rješavanju problema energetske siromaštva.

Anketa se sastoji od 3 dijela i traje oko 20-30 min.

- procjenu vaših kapaciteta i postojećih prepreka,
- evaluaciju postojećeg znanja i
- preferencija tema i formata treninga.

Ova anketa pomoći će identificirati potrebe za obukom i preferirani format treninga, kako bi najbolje odražavao i odgovarao vašim potrebama. Ne ustručavajte se uključiti svoje dodatne prijedloge u polja označena s "ostalo".

Hvala vam što ste ga ispunili!

* Označava obavezno pitanje

1. Kako biste se identificirali?

Ja sam...

* Označite sve što se primjenjuje.

- Općinski predstavnik
- Energetski savjetnik
- Upravitelj zgrade
- Vlasnik nekretnine
- Stanar
- Energetski stručnjak
- Pružatelj usluga (građevina i zgrade)
- Ostalo:

2. Organizacija

* Označite samo jedan izbor.

3. * Jeste li odabrali "Ostalo"? Napišite svoju organizaciju i vrstu organizacije:

4. Vaše ime:

*

5. Kako biste procijenili svoju sposobnost* za provedbu projekata obnove zgrada?

* kapacitet ovdje znači: znanje i vještine vezane za provedbu srodnih zadataka

Označite samo jedan izbor.

Vrlo niska

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Vrlo visoka

6. Kako biste procijenili svoju sposobnost* za pružanje podrške ranjivim skupinama u procesu obnove zgrada?

* Kapacitet ovdje znači: znanje i vještine povezane s provedbom povezanih zadataka.

Označite samo jedan izbor.

Vrlo niska

- 1
- 2
- 3
- 4

- 5

Vrlo visoka

7. Nailazite li na prepreke u olakšavanju obnove zgrada u svojoj jedinici lokalne ili regionalne samouprave/zemlji?

Označite samo jedan izbor.

Ne, uopće ne

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Da, dosta

8. S kojim se preprekama susrećete u olakšavanju obnove zgrada?

Označite sve što se primjenjuje.

- Nedostatak mogućnosti financiranja
- Niska uključenost dionika
- Niska svijest o ključnim ciljnim skupinama
- Pravne prepreke
- Nedostatak povjerenja
- Komplicirana organizacija procesa
- Ostalo:

9. S kojim se preprekama suočavate pri uključivanju ranjivih skupina stanovništva u obnovu zgrada?

Označite sve što se primjenjuje.

- Nedostatak odgovarajućih mogućnosti financiranja
- Organizacija procesa
- Zanimanje ljudi
- Nedostatak povjerenja
- Nema materijala za komunikaciju i podizanje svijesti (novca za)

- Ostalo:

10. Uzmite u obzir svoje trenutno znanje o sljedećim temama i procijenite.

Koliko ste upoznati s različitim vrstama obnove zgrada?

Označite samo jedan izbor.

Uopće nije poznato

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Vrlo poznato

11. Koliko ste upoznati s različitim aspektima energetske učinkovitosti u zgradama?

Označite samo jedan izbor.

Uopće nije poznato

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Vrlo poznato

12. Kako biste ocijenili svoje znanje o mogućnostima podrške dostupnim za obnovu zgrada?

Označite samo jedan izbor.

Uopće nije poznato

- 1
- 2
- 3

- 4
- 5

Vrlo poznato

13. Kako biste ocijenili svoje znanje o dostupnim financijskim instrumentima za financiranje obnove zgrada?

Označite samo jedan izbor.

Uopće nije poznato

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Vrlo poznato

14. Kako ocjenjujete svoju stručnost ili iskustvo u sljedećim područjima:

Označite samo jedan izbor po redu.

	Ograničen	Odgovarajući	Napredan
Utvrđivanje potreba: Prepoznavanje posebne potrebe i prioritete ranjivih kućanstava u projektima obnove zgrada.			

Resurs navigacija: Poznavanje sa dostupan usluge podrške, subvencije i resursi za ranjiva kućanstva.			
Kreativno rješavanje problema: Razvoj inovativnih rješenja za rješavanje izazova s kojima se suočavaju ranjiva kućanstva tijekom obnove.			

15. Procijenite svoju razinu iskustva u sljedećim područjima:

Označite samo jedan izbor po redu.

	Ograničen	Umjeren	Opsežni
Organiziranje radionica ili događaja u zajednici za uključivanje ranjivih kućanstava u projekte obnove zgrada.			
Olakšavanje dijaloga i partnerstva među dionicima radi promicanja uključivost.			
Suradnja s lokalnim organizacijama, vođama zajednice ili vladom agencije za podrška ranjivih kućanstava.			

16. Kako biste ocijenili svoju sposobnost uključivanja različitih strana u obnovu zgrada?

Označite samo jedan izbor.

Vrlo niska

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Vrlo visoka

17. Kako biste ocijenili svoje znanje o procesu donošenja odluka o obnovi zgrada?

Označite samo jedan izbor.

Vrlo niska

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Vrlo visoka

18. Koliko ste svjesni nedavnih promjena u politici vezanim uz obnovu zgrada u vašoj zemlji?

Označite samo jedan izbor.

Vrlo svjestan

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Uopće nisam svjestan

19. Koliko ste svjesni nedavnih promjena u politikama povezanim s obnovom zgrada u EU-u?

Označite samo jedan izbor.

Vrlo svjestan

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Uopće nisam svjestan

20. Koliko ste svjesni mogućnosti dodatnog financiranja projekata povezanih s obnovom zgrada i energetske siromaštvom?

Označite samo jedan izbor.

Vrlo svjestan

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Uopće nisam svjestan

21. Navedite svoju razinu udobnosti sa sljedećim komunikacijskim vještinama: *

Označite samo jedan izbor po redu.

	Nov sam u ovome	Znam neke tehnike	Vješt sam u ovome
Aktivan slušanja: Pokazivanje empatije i razumijevanja tijekom razgovora s ranjivih kućanstava.			
Jasnoća u komunikaciji: Prikaz tehničkih podataka u neki razumljiv način raznolikoj publici.			
Neverbalna komunikacija: Svjesnost o govoru			

tijela i gestama u međuljudskoj interakciji.			
Rješavanje sukoba: Postupanje s nesuglasticama ili sukobima s osjetljivošću i profesionalizmom.			

22. Kako biste ocijenili svoju razinu pristanka na:

- Označite sve što se primjenjuje.

	100% se slažem	Slažem se u određenoj mjeri	Ne toliko
Imam iskustva u gradnji pozitivnih odnosi s ranjivim kućanstvima na temelju uzajamnog poštovanja i razumijevanja.			
Imam naviku pokazivanja empatije prema izazovima s kojima se suočavaju ranjivih kućanstava			
Za mene je prioritet broj jedan poštivanje kulturnih razlika i prilagođavanje			

stilova komunikacije u skladu s tim.			
--------------------------------------	--	--	--

23. Ocijenite svoju razinu razumijevanja ili iskustva u sljedećem području: *

	Ograničen	Umjeren	Stručnjak
Koliko ste upoznati s socioekonomskim izazovima s kojima se suočavaju ranjiva kućanstva?			
Kako biste ocijenili svoje znanje o specifičnim potrebama i problemima ranjivih kućanstava u projektima obnove zgrada?			
Koliko je duboko vaše razumijevanje kulturne raznolikosti i osjetljivosti u interakciji s ranjivim kućanstvima?			

24. Koje su glavne teme za koje mislite da su vam potrebne da biste poboljšali svoje znanje, vještine i sposobnosti kako biste poboljšali svoj rad na obnovi zgrada?

Označite sve što se primjenjuje.

- Komunikacija i uključenost ranjivih skupina stanovništva
- Sve na jednom mjestu za obnovu zgrada
- Mogućnosti financiranja obnove zgrada
- Ključni razvoj politike za obnovu zgrada
- Mehanizmi potpore EU-a
- Pravni i tehnički zahtjevi
- Rješavanje sukoba
- Ostalo:

25. Koje su glavne teme za koje mislite da trebate poboljšati svoje znanje, vještine i sposobnosti kako biste poboljšali svoj rad na energetsom siromaštvu?

Označite sve što se primjenjuje.

- Komunikacija i uključivanje ranjivih skupina stanovništva
- Sve na jednom mjestu za energetska siromaštvo
- Mogućnosti financiranja za smanjenje energetske siromaštva
- Dijagnosticiranje energetske siromaštva
- Lokalni i nacionalni mehanizmi potpore
- Uključivanje dionika u smanjenju energetske siromaštva
- Rješavanje sukoba
- Ostalo:

26. Koji je vaš preferirani način učenja?

* Označite sve što se primjenjuje.

- Volim učiti s vršnjacima
- Volim slušati stručnjake i pregledavati namjenske materijale
- Volim koristiti svoje vještine i raditi na stvarnim projektima
- Volim učiti vlastitim tempom
- Najbolje učim s grafikom i videozapisima
- Moram napraviti nekoliko ponavljanja kako bih u potpunosti shvatio što radim
- Radije raspravljam o onome što sam naučio prije nego što bilo što implementiram
- Volim eksperimentirati: moram isprobati ono što sam naučio prije nego što se uvjerim da djeluje
- Dajte mi znanstvene dokaze, inače kako mogu znati je li istina ono što čujem?
- Više volim strukturirani, zadani format, nemam vremena pratiti kroz samoupravne procese.
- Ostalo:

27. Jeste li zainteresirani za usvajanje znanja od svojih kolega, uzajamno učenje?

* Označite samo jedan izbor.

Apsolutno ne

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Vrlo zainteresiran

28. Koji bi vam materijali za trening bili najkorisniji?

*Označite sve što se primjenjuje.

- Presentacije
- Vodiči / planovi
- Letaka
- Videozapisi / snimke
- Online tečaj
- Simulacijske igre
- Praktična iskustva
- Projektni zadaci
- Posjeti lokaciji
- Zadaci temeljeni na problemima
- Rasprave
- Vizualna pomagala
- Ostalo:

Prilog 3: Pravila osposobljavanja, odgovornost i Pismo o povjerljivosti sudionicima

Pravila treninga

Glavni cilj CEESEN-BENDER-a je osnažiti i podržati ranjive vlasnike stanova i iznajmljivače koji žive u višestambenim zgradama kroz proces obnove. Procjenom potreba među energetske stručnjacima u projektnim zemljama utvrđen je interes i potreba za poboljšanim mekim i socijalnim vještinama za rad s ranjivim društvenim zajednicama. Trening je popraćen radnim materijalima i drugim materijalima za trening koji podržavaju isporučeni sadržaj.

Ciljevi treninga

1. Povećati razumijevanje društvenih aspekata procesa obnove zgrade
2. Razmotriti etičke aspekte rada s ranjivim populacijama, razumijevanje emocija i iskustava povezanih s energetske siromaštvom
3. Pokažite važnost kulturne pozadine za energetska ponašanja
4. Razumjeti izvore i uzroke pristranosti i skepticizma u vezi s procesom obnove zgrade
5. Povećati meke vještine stručnjaka i stručnjaka za rad s ranjivim društvenim skupinama učenjem principa aktivnog slušanja i nenasilne komunikacije

Tko provodi obuku?

Osposobljavanje je osmislio i proveo xx/gggg

Osnovne informacije o trenerima:

Pravila tijekom treninga

1. **Budite točni i spremni:** Dodite na vrijeme na sve sesije.
2. **Poštujte trenera i kolege sudionike:** Pokažite poštovanje prema treneru, gostujućim predavačima i drugim sudionicima pažljivim slušanjem, suzdržavanjem od ometajućeg ponašanja i održavanjem pozitivnog stava tijekom treninga ili radionice.
3. **Poštujte različitost:** Odnosite se prema svim sudionicima s poštovanjem i obzirnošću, bez obzira na njihovo podrijetlo, iskustvo ili perspektive.
4. **Složite se da se ne slažete:** prihvatite povratne informacije od kolega sudionika o svojim mišljenjima i poštujte raznolikost stvarnost sudionika.
5. **Slijedite upute i smjernice:** Poslušajte upute trenera i slijedite sve smjernice ili pravila utvrđena za trening ili radionicu. To je potrebno da bi radionica prošla glatko.
6. **Pažljivo i marljivo koristiti materijale i opremu koji su dostupni za trening**
7. **Suzdržati se od snimanja video i/ili audio zapisa i fotografiranja u prostorijama za vježbanje bez pristanka.**
8. **Zatražite pojašnjenje kada je potrebno:** Ako imate pitanja ili trebate pojašnjenje o bilo kojoj temi obrađenoj tijekom obuke, ne ustručavajte se pitati.
9. **Ostanite angažirani** tijekom cijelog treninga.
10. **Ponesite sa sobom znanje i vještine.**

Odgovornost i povjerljivost

1. Sudionici i treneri dužni su čuvati povjerljivost i ne smiju otkrivati bez prethodnog pismenog pristanka trenera i polaznika nikakve osobne podatke koje su stekli tijekom edukacije ili kao rezultat rasprava ili drugih komunikacija s trenerom ili ostalim sudionicima.
2. Materijali za trening vezani uz ovaj trening mogu se koristiti, dalje razvijati i prevoditi za potrebe projekta CEESEN-BENDER. Sadržaj, kao što su slike, videozapisi ili tekst, uključeni u materijal za obuku ne može se koristiti bez dopuštenja autora izvan svrhe projekta CEESEN-BENDER.
3. Sudionici pristaju na snimanje ili fotografiranje od strane trenera u svrhu izvještavanja. Treneri su dužni zatražiti pisani informirani pristanak polaznika u slučaju objavljivanja bilo kojeg videozapisa ili fotografije snimljene tijekom treninga.
4. Treneri zadržavaju pravo odbiti pružanje edukacije bilo kojem sudioniku te zatražiti da sudionik bude uklonjen iz prostora za edukaciju u bilo kojem trenutku, ako treneri smatraju da je sudionik (i) nesposoban ili neprikladan iz bilo kojeg razloga za pohađanje ili završetak edukacije, ili (ii) da je ponašanje sudionika na bilo koji način opasno, uvredljivo ili bi na drugi način ometalo pravilni tijek treninga.

Prilog 4. Priručnik za pripravnike

Priručnik je izrađen kako bi podržao daljnje dublje učenje u određenim modulima treninga. [Priručnik možete pogledati ovdje.](#)

Co-funded by
the European Union

Projekt CEESEN-BENDER dobio je sredstva iz Programa Europske unije za okoliš i klimatske aktivnosti (LIFE 2021.-2027.) prema Ugovoru o dodjeli bespovratnih sredstava br. LIFE 101120994. Informacije i stavovi izneseni u ovom materijalu pripadaju autoru(ima) i ne odražavaju nužno službeno mišljenje Europske unije ili CINEA-e. Za njih se ne mogu smatrati odgovornima ni Europska unija ni tijelo koje dodjeljuje potporu.

VLADA REPUBLIKE HRVATSKE
Ured za udruge

Ovaj projekt sufinancira Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Stajališta izražena u ovoj publikaciji isključiva su odgovornost Društva za oblikovanje održivog razvoja i ne odražavaju nužno stajalište Ureda za udruge Vlade Republike Hrvatske.